SERIA II. — ANUL I. — No. 1

50 Bani Exemplarul în toată ţara

Duminică 28 Noembrie 1920

BIBLIOTECA „ASTRA" SIBIU

Adevĕrul Literar şi Artistic

> Acolo unde încetez să fiu moral, nu mai am nici o putere.
>
> GOETHE

FONDATORI: { AL. V. BELDIMAN 1888—1897 CONST. MILLE 1897—1920

Prim-redactor: EMIL D. FAGURE

Cealaltă Renaştere

Când după o lungă robire şi crucificare un neam ajunge, prin lupte şi jertfe, la întregire şi descătuşare, este natural, este legitim să ne aşteptăm din parte-i şi la o renaştere intelectuală şi morală. Altmintreli istoria întreagă ar fi o cacofonie şi progresul o minciună.

După cum nu ne îndoim că un popor prosper materialiceşte se va desvolta paşnic şi frumos pe toată întinderea acestei ţări, într'un apropiat viitor, peste care va domni în acelaşi timp şi fecunda trinitate a Libertăţii, a Egalităţii şi a Fraternităţii, completată cu moderna idee a Dreptăţii, — la fel nu ne îndoim că Artele şi Ideile înaripate, că Idealul plastic ca şi cel scris, vor isvorî frumoase şi înălţătoare din sufletele şi din minţile acestui popor renăscut la o viaţă nouă.

Dar nimic statornic şi măreţ nu se face fără pregătire, îndrumare şi muncă.

Şi pe câtă vreme pe terenul refacerei materiale avem destule organe şi mijloace care să sfătuiască, să sprijine şi să îndemne la lucru, pe ogorul intelectual suntem, deocamdată, mai puţin înzestraţi.

In mijlocul prefacerilor ce urmează în mod natural zbuciumului războiului mondial, şi care vor da Societăţii de mâine o altă înfăţişare şi poate o temelie deosebită decât cea din trecut, prefaceri ce ne vor influenţa şi cuprinde fără îndoială şi pe noi, ziarul „*Adevĕrul*" ţine la cinstea de a se face folositor ţării, în aceste noui, grele şi extrem de importante împrejurări, şi pe terenul artistic, intelectual şi moral.

De-aceia ne-am hotărât, cu ori-ce jertfe materiale ar fi şi în deosebi cu suflet cinstit şi cu inimă curată, să ne dăm tributul de muncă şi în această direcţiune.

Nu facem, de altmintreli, decât să reluăm o veche activitate a noastră, căci „*Adevĕrul Literar*" a rămas încă viu în amintirea multora din generaţia care acum îşi vede îndeplinit un vis al tinereţei.

Este bine înţeles că „*Adevĕrul Literar*" de astăzi, reapărând după un lung timp şi în împrejurări atât de deosebite, va căuta să se adapteze nevoilor şi cerinţelor vremei.

Inţelegem ca tot ce este esenţial în artă şi în cugetare, roman, nuvelă, poezie, teatru, pictură, sculptură, muzică, filozofie, sociologie, morală, să-şi găsească larg deschise coloanele „Adevĕrului Literar". De-asemeni şi toate chestiunile care privesc trupul sănătos în care să înflorească sănătoasa minte, ca sporturile şi higiena, sub toate înfăţişările lor.

Ceia ce ţinem însă înainte de toate este ca „*Adevĕrul Literar*" să fie o publicaţie fără idei preconcepute, fără înjugare la şcoli şi doctrine, lipsită de piedeca particularizmului şi a fanatizmului primitoare de-opotrivă pentru toate talentele, indiferent de credinţi sau tendinţe ci numai cu unica preocupare a Frumosului, a Binelui şi a Adevărului.

Aceasta nu ne va împiedeca, ci mai vârtos ne va îndemna ca, faţă de materializmul vulgar ce pare a se fi încuibat într'o bună parte a Societăţii de astăzi, să căutăm a provoca o reacţiune salutară spre ideal, spre înaltele preocupări sufleteşti, fără de care un popor nu-şi are rost în istorie şi nici indivizii nu-şi găsesc rost în vaţă.

In genere vorbnd, pasiunile oarbe ca şi meschinăriile, răutăţile, personalităţile acerbe sau nedrepte, precum şi exclusivismul, sunt în de obşte sterpe, deci urâte, deci neartistice, şi mai puţin încă morale. — Vom căuta să ne ferim de ele pe cât ne va fi omeneşte cu putinţă.

Ori-ce talent real, ori-ce gândire dreaptă şi înaltă, ori-ce preocupare idealistă, ori-ce critică cinstită, sunt chiemate de noi cu căldură şi vor fi primite frăţeşte, cu braţele şi cu inima deschise.

A.

MAMĂ

S'a ridicat din somn ca o nălucă,
Cu părul despletit şi ud de friguri
Şi, fioros, o mână slabă, suptă,
A'ntins spre pruncul ei — şi'n spasm apucă
Şi-aruncă de pe trupu-i treanţa ruptă.

— „Dormi, trup golaş... Va fi dormind şi tatăl
In ceasul ăsta lângă sânuri albe...
Şi tu ai tată, — ştii? sărmane câine!
Şi de ţi-e foame, — ce vrei? — du-te, cată-l —
Şi'ntreabă-l şi — de soarta ta de mâine!...

„...Vei învârti vre-o roată strivitoare — ?
Vei zace'n şanţuri — ? vei muri în lanţuri — ?
Te voiu hrăni din foamea mea —, şi poate
Să scuipi şi tu pe mama muncitoare...
La ce —, la ce —, la ce — toate...!"

Şi, fremătând întreagă se ridică
Cu ochii 'ntunecaţi ca de-o furtună,
Lunatică şi palidă şi mută
Ea nalţă pruncul slab şi de nimică, —
Şi apoi... aprins, sălbatic, — îl sărută!

A. TOMA

Alexandru Macedonsky

de VICTOR EFTIMIU

Cu Alexandru Macedonsky se stinge ultima torţă a regăsirei noastre latine, pe căile sufleteşti ale Franţei.

Acest om ciudat, de neam bun, cu purtarea ceremonioasă şi cam demodată a celor foarte bine crescuţi, făcea parte, oarecum, din lumea de mult apusă a boerilor dela 1848, cari, în contact cu spiritul luminos al Franciei eterne au impus inimei româneşti ritmul plin de armonie al latinei ginte.

Era, prin claritatea exprimării, mai aproape de Alexandri şi Bolintineanu, decât de contemporanii şi urmaşii lui Eminescu; dar i-a întrecut pe toţi aceştia prin întraripare a modernă a inspiraţiunei sale.

Uneori, Macedonsky părea că s'a născut prea târziu — căci nici calmul său elegant, nici portul său vetust, nici entusiasmul său pentru poezie, nici complecta-i lipsă a noţiunilor reale, nu rimau cu preciziunea şi scepticismul, graba şi vulgaritatea generaţiilor noastre.

De fapt însă, a fost prea de vreme născut, căci atmosfera literară creată de el era străină preocupărilor epocei.

S'a născut prea de vreme — căci nu s'a putut bucura de izbânda verbului mediteranean, izbândă care abia acum începe şi se va revărsa, fecund, în România cea cu granițe fireşti.

Prea de vreme s'a născut Macedonsky, sau, dacă i-a fost dat să facă parte din altă generaţie, destinul trebuia să-i hărăzească, asemeni lui Alexandri şi Ghika, bunurile pământeşti care să-l pună la adăpost de greul vieţii.

Aşa, cu suflet de boer scriitor, trăind în vremea când Eminescu inventa şi întrona pe scriitorul-boem, viaţa lui Macedonsky nu putea fi decât un paradox dureros, pe care l'a purtat până mai eri, când moartea i-a mângâiat fruntea cugetătoare şi i-a pus seninul august pe faţa lui mult sbuciumată.

*

Pe Alexandru Macedonsky 'l-am iubit mai mult ca pe toţi ceilalţi mari dascăli, cari au murit, unul câte unul, în anii din urmă, căci avea suflet tineresc, era prieten celor tineri, îi ajuta, îi îndruma, îi proslăvea. Ceilalţi maeştrii se pricepeau cumplit să descurajeze pe nouii veniţi. Macedonsky nu-i alunga, ci-i primea cu braţe deschise şi mergea atâta de departe cu dragostea lui pentru cei ce vin, încât îngăduia sutelor de mediocrităţi să se îmbete de fumul unei tămâi prea darnic risipită şi să viseze fericiri olimpiane. In fiecare an, discipoli noui s'adunau în jurul lui Macedonsky; şi acest om, care era templul dezamăgirilor, hrănea ingratitudini viitoare cu o bunăvoinţă şi un entusiasm deprimant. In fiecare nouă apariţie, cu părul lung şi faţă palidă, maestrul vedea un semizeu, care, de cele mai multe ori, nu era decât un troglodit sau, cel mult un sicofante.

Dar înflăcărarea lui a fost fecundă, căci mulţi din cei aleşi au luat lumină dela căminul său generos. N'am întâlnit niciodată atâta credinţă în frumos, în posibilităţile spirituale şi pozitive ale artei, în binecuvântarea inspirării, în frumuseţea operei lui Dumnezeu, în tot ce este optimism şi înălţare, ca la omul acesta mult amărât de viaţă şi care n'a cunoscut nici una din bucuriile ei materiale. La flacăra lui nemistuită şi-au aprins mulţi torţa şi-au trecut mai departe şi s'au veselit şi s'au săturat şi-au aruncat lumină, el a rămas tot atât de însetat de ideal, şi soarta tot mai vitregă a fost cu el. De acum, începe să trăiască în imortalitate. Pios îi vom duce pomenirea atât cât vom trăi şi noi; iar alţii o vor duce mai departe... Ii vom împleti ghirlande de roze şi-l vom slăvi 'n rondele. A fost cel mai ales dintre noi şi cel mai nefericit. Mâine, va fi cel mai fericit... în Câmpiile Elysee, se surpă rozele 'n cascadă... Vestale trec cu amforele pline. Anacreon renalţă ode, dialoghează Theocrit... Veniţi, privighetoarea cântă şi liliacul e 'nflorit!...

Instantanee

Se spune, că teatrul este o imitare a vieţii de toate zilele. In realitate teatrul este viaţa pe dos.

In viaţă nu totdeauna gândim ce spunem, dar pe scenă actorul totdeauna spune ce nu gândeşte.

In faţa unei delicioase priveliştii a naturei, spunem: parcă e un decor de teatru! In faţa unui decor, exclamăm cu entusiasm: n'ai ...de, că e pictat!

Dacă cineva se ... pe fereastră şi vede un om vorbin... gesticulând singur, certându-se c... caunele, zice: că e nebun sau actor ... repetă.

In viaţă, când ... natural, ţi se spune: „Iugi, că p...ă eşti la teatru iar la teatru unde ... falsifici personalitatea, ţi se spune: „bravo, eşti rupt din viaţă!

Omul întâi îşi face casa şi pe urmă bagă mobila înăuntru. La teatru e pe dos: întâi se-aduce mobila şi pe urmă se-aşează păreţii.

In lume spunem pe nepregătite un cuvânt cu haz şi râde toată lumea. Actorul se munceşte, câteodată, treizeci de zile să-l spună şi în seara reprezentaţiei nu râde nimeni.

A. DE HERZ

Povestiri cât un degetar

Cântec de toamnă

[Literatul rus Simion Iuşkievici, care a străbătut ţara noastră spre a merge în Occident, este unul din cei mai gustaţi autori dramatici, romancieri şi nuvelişti ai Rusiei de azi.

Simion Iuşkievici a binevoit a încredinţa „Adeverului literar şi artistic" câteva schiţe spre publicare. Una din ele apare azi aci. Ea face parte dintr'o serie de schiţe foarte scurte scrise sub titlul general de „Nuvele cât un degetar".

Observator al marilor frământări din patria sa, fără a se cobori în arena luptelor, Simion Iuşkievici oglindeşte în schiţele sale starea sufletească a acelei intelectualităţi ruseşti, care a fost poreclită „ispugannaia Inteligenzia" (Inteligenţa căreia a început să-i fie frică de revoluţiune)].

o|o|o

Ea, o femee trecută, cu părul scurt sur, îi scria lui care nu mai era tânăr, şi care o iubea tot atât de mult:

„Astăzi e o zi plină de vânt umedă şi rece. Prietene, toamna se apropie. Şi am simţit deodată toamna speranţelor noastre. N'am avut timp să realizăm nimic. Din nou stau dinaintea unei uşi închise, şi aceiaşi strajă rea o apără. Toamna speranţelor noastre! Din nou singuri, noapte împrejur şi nici o lumină înainte.

„O zi, ca dinadins plină de vânt umedă şi rece. Un cer cu nouri de toamnă. In vilele din marginea oraşului, probabil e trist. Stau în odăi, citesc cărţi şi le e urât. In oraş ploaie. Bărbaţii umblă cu gulerile ridicate. Feţele lor sunt galbene, tomnatice.

„Tăcere — şi un zid! Umblă străinii câte doi, câte trei, cu puştile pe umăr. Ce să înţeleagă ei? Ei nu ştiu nimic! N'o să afle niciodată ce gândim uitându-ne la ei. Merg cu feţele indiferente, pe străzile speranţelor noastre, unde se preling încă umbrele poporului, unde au fluturat steagurile Libertăţei, unde se clatină încă sicriurile celor care se odihnesc în numele iubirei.

„Da, astăzi e o zi cu vânt, umedă şi rece. Ce plictiseală! Pretutindeni, pretutindeni văd alţi oameni: la teatru, în grădini, la întretăerea străzilor, pe ţărmul mărei. Se bucură. Flirt pe malul mărei; se vorbeşte de afaceri pe pieţi, tăcere adâncă în teatru. O Doamne! Ca şi cum nu s'ar fi întâmplat nimic, ca şi cum n'ar fi perdută şi libertatea, ca şi cum patria lor n'ar fi nimicită; dar în avântul măreţ, în sânge până la genunchi, nebun, turbat dar visând frumosul, cerşetor, orfanul popor nu şi-a dat viaţa şi pentru ei? Ca peştii în apă, în cârduri pleoscăesc în balta de aur, obtuzi, indiferenţi, muţi dar grăind, orbi, dar văzând, cu inimi, dar fără inimă.

„Astăzi e o zi plină de vânt, umedă şi rece.. A murit marele Martie 1). Dintr'un capăt la celalt al Patriei cele mari, fii înstrăinaţi, solemni şi foarte gravi cară cosciuguri. Ei duc pe umerii lor Rusia nenorocită. Tobele nu răsună. Duc la groapă libertatea stâlcită în mijlocul bucuriei robilor. Duc moartă Dragostea de umanitate. Merg merg, merg şi oraşele şi satele şi se liniştesc în tăcerea desnădejdei.

Tăcere — şi un zid!

„Să tăcem şi noi, prietene, ca să nu se bucure vrăjmaşii. Indărăt în vizuinele noastre. Luptele cele mari, cele adevărate vor veni, să sperăm.

„Bătrân prieten, astăzi e zi cu vânt, umedă, rece. Nu mă simt a mea. Ca şi cum aşi fi băut otrăvuri din nourii grei de plumb. Plâng.

SIMION IUŞKIEVICI

1) Intelectualii ruşi numesc „marele Martie", prima revoluţie din Martie 1917

De la Sadoveanu

Prietenul şi colaboratorul nostru Ion Teodorescu primeşte următoarea scrisoare:

16 Noemvrie 1920.
Copou Iaşi.

Stimate prietine,

Salut cu bucurie reapariţia Adevărului literar. *Nu numai cu bucurie, ci şi cu emoţiune. O mulţime de vechi amintiri din întâia tinereţe mi se deşteaptă în suflet.* Adevărul literar *şi* Povestea Vorbei *sunt cele dintâiu reviste literare pe care le urmăream cu pasiune în cei dintâiu ani de liceu. In aceasta din urmă, îmi aduc aminte, ai publicat d-ta nişte foarte interesante şi vioaie povestiri din viaţa d-tale... de pădurar. Atunci scriai „note-le unui mizantrop". Pe-atuncea George Ranetti era poet liric. Sunt deatunci aproape treizeci de ani... Câtă viaţă şi câtă literatură! Ai putut găsi d-ta, în aceste triste vremuri, avântul de od'nioară! Să nu-ţi pară ciudat că-ţi pun această întrebare, de oarece zilele acestea m'am apropiat mult de cărunteţa d-tale. Am împlinit alaltăeri patruzeci de ani şi asta, fireşte, nu se întâmplă fără melancolice şi întristate reflexii. In orice caz pe-atunci era în alt veac şi într'o lume mai bună şi mai fericită.*

Fireşte, mă poţi număra între colaboratorii Adevărului literar şi artistic. *Voiu căuta să-ţi trimit cât de grabă ceva.*

Cu dragoste şi prietenie.

Al d-tale

M. SADOVEANU

„Adeverul Literar" de altă dată

Fără perspectivă şi înşelătoare e nălucirea trecutului!

Este destulă vreme de când, într'o „clasă de meditaţie", la internatul liceului Sf. Sava, mi-a căzut în mână, întâia oară, un număr din „Adevĕrul Literar"... Şi cu toate acestea, amintirea par'că ar fi de eri. Ca într'un desen antic, lipsit de perspectivă, aşa stă în faţa noastră miragiul a tot ce fu cu noi din clipa neînţeleasă a primei amintiri...

Cred că era prin toamna anului 1893... Dar nu m'aş mira să mă oprească cineva şi să-mi spună că greşesc. Deunăzi am căutat, în privinţa aceasta, să pun, faţă în faţă, amintirile mele cu ale scumpului meu amic şi dascăl Ion Teodorescu, dar nu ne-am potrivit. M'am gândit să verific anul, căutând colecţia „Adevĕrului Literar". Dar nu scriu o istorie literară, ci rechem conture şi întâmplări din zilele pe cari le-am trăit eu. Şi atunci:

„...ţi tu minte câte 'n lume ai auzit,
Ce-ţi trecu pe dinainte, câte singur ai vorbit?"

Cred că era prin toamna anului 1893, când următorul desen, din „Adevărul Literar" îmi dădu pe faţă existenţa unui astfel de supliment al „Adevărului" şi, într'un fel oare-care, existenţa familiei literare de pe atunci:

Intr'o criptă, tăiată în două, printr'o secţiune transversală (ca în cărţile noastre de geometrie) se vedeau mai multe racle, aşezate unele peste altele, iar pe racle erau scrise numele unor scriitori români, morţi, la data aceea. Deasupra criptei şi din pământul care o acoperea, creştea o mulţime de ciuperci. Şi pe fiecare ciupercă era câte-un nume — de scriitor român în viaţă, pe atunci, şi înfloritor.

Alături de criptă, era... intrarea birtului din gara Ploeşti şi Gherea stătea jos la uşa prăvăliei. Şi (dacă nu mă înşel) era prin prejur şi Caragiale, dar nu mai mi-aduc aminte ce făcea.

Aşa am aflat, întâia oară, în chip durabil, că avem o familie literară, parte subt pământ, parte de-asupra pământului, că avem un critic literar birtaş şi alte multe legende şi adevăruri contimporane.

Anton Bacalbaşa (Dumnezeu să-l odihnească!) purta cu talent, cu nervi, cu spirit şi cu fanfară, direcţiunea acestei foi literare. Iar împrejurul lui era un stat major de tineri, plini de dar şi de ideal, adeseori mai presus de cât directorul. Erau în jurul lui Anton Bacalbaşa: Traian Demetrescu, Pincio, C. Anghel, A. Toma, I. Teodorescu şi alţii, unii în redacţia ziarului alţii colaboratori mai de departe, dar toţi bine înţeleşi între ei, asupra câtor-va lucruri capitale şi închinaţi unui acelaş ideal. Pe vremea aceea, inspiraţia românească era deosebit de generoasă şi de umanitară. Teoriile şi personalitatea lui Gherea fermecau şi înduplecau.

Prestigiul ideilor socialiste era atât de pătunzător şi simpatia pentru lumea nouă atât de generală, în cât literaţii timizi sau refractari începeau să-şi piarză trecerea de care se bucuraseră până aci. Pe de altă parte, o revistă proaspăt apărută, dacă voia succes rapid, nu putea să dispreţuiască prietenia şi concursul „Adevărului Literar".

Acesta a fost cazul revistei „Viaţa". Deşi în substraturile ei sufleteşti revista aceasta s'a dovedit pe urmă, destul de conservatoare şi de burgheză, când a început să apară a dat tuturor impresia că prinosul ei de dragoste şi de tămâe se îndreptează către altarul socialist. Curentul Eminescu, explicat şi legitimat de Gherea, era acum curentul speranţelor sociale. Vlahuţă, Delavrancea, Caragiale... ascultau, nopţi întregi, pe Gherea, la Ploeşti, şi din contactul personal cu această minte superioară era cu neputinţă să nu le rămână măcar obsesiuni, ori cât de contrazise.

Anton Bacalbaşa — în ce avea el mai închegat şi mai luminos în sufletu-i — era copilul şi elevul lui Dobrogeanu-Gherea. Ziarul literar pe care l'a întemeiat şi l'a condus, cu atâta duh, cu atâta verva cuceritoare, era o tribună literară socialistă. Aceasta putem s'o afirmăm noi, cei ce acum 27 de ani citeam „Adevăru] Literar" şi eram de-abia prin clasa a treia sau a patra secundară. Dacă ar zice cineva într'altfel, l-am desminţi cu toată puterea amintirilor noastre, cu toată vioiciunea unor impresii, ajunse pentru noi, de-atunci încoace, fond şi normă sufletească.

Am auzit adeseori pe unii şi pe alţii întrebând (din nevinovăţie, din orbire sau din făţărnicie): Ce foloase avem noi, de pe urma Socialismului? Multe răspunsuri drepte şi liniştitoare putem da acestei întrebări necugetate. Dar, în special, putem răspunde, cu privire la trecutul nostru literar: *Insufleţirea şi frumuseţea literaturei româneşti, de acum 30 şi 35 de ani, se datoresc, în bună parte, ideilor şi idealului socialist.*

Mişcarea intelectuală şi literară, de mai târziu, naţionalistă şi îngustă, e un fel de Nil, recăzut în matca lui, după ce tot Egiptul a fost răcorit şi fecundat.

*

De „Adevĕrul Literar" mă leagă mai mult de cât amintiri de cititor, mai mult de cât entuziasmul cu care urmăream nuvelele, articolele, poeziile şi—mai cu seamă—polemicele lui. E adevărat că Anton Bacalbaşa a lăsat curând direcţiunea foii pe care o crease. Nestatornicia şi mobilitatea omenească, în genere, şi ale lui Tony, în deosebi, l'au împins spre alte ţărmuri şi ziare. Şi „Adevărul literar" şi cel politic au rămas fără Tony.

Suplimentul literar a început să apară în alt format şi cu alţi colaboratori, dar cu aceiaşi tradiţie de libertate şi de socialism.

Trecuse vremea. Era prin anul 1896. Cititorii copii, de acum câtiva ani, erau gata să termine liceul şi neastâmpărul şi pretenţiile lor crescuseră. Eram câtiva prieteni şi colegi, cari stricam multe caete albe şi doream încercărilor noastre literare — cu dor nestins, cu dor fatal! — coloanele noului „Adevĕr Literar".

Un secretar de redacţie, tânăr, prietenos şi indulgent (d. B. Brănişteanu), era să fie complicele destinului şi introducătorul nostru literar.

Aşa se face că scormonitorul arhivelor literare va găsi, într'o zi depărtată, în „Adevĕrul Literar" din toamna anului 1896, două nuvelete („Pe terasă" şi „Harpistul Dionis"), cari dau dovada intemperenţei mele grafice din zilele acelea.

*

E de atunci un sfert de veac! „Adevĕrul" are ambiţia, tinereţea şi puterea să-şi reclădească în amphiteatrul vremei noastre, tribuna-i literară de altă dată. Şi (lucru nu tocmai uşor de întâlnit) poate să regăsească, din vechea gardă, câţiva soldaţi cari se ţin încă bine şi cari au mândria legitimă că au rămas credincioşi idealului de acum un sfert de veac.

G. GALACTION

EPIGRAMATICE

Agronomie

Un agronom — om de ştiinţă —
Intreab'odată pe-un ţăran:
— „Cu ce'ngrăşaţi pământul voi?"
— „Noi" — zise dânsul — „an de an
Doar cu sudoarea 'n timp de pace,
Cu sânge'n vremuri de război!"

P. ROSIADE

DESPRE DUŞURI ŞI BĂI

— Banalităţi sănătoase —

de H. SANIELEVICI

Dedicate amicului meu Gr. Trancu-Iaşi, în timpul de faţă ministru al Asistenţei sociale.

Sănătatea este bunul cel mai preţios al omului. Un meseriaş voinic şi sănătos trăeşte mai mulţumit decât un bogătaş slăbănog şi şubred. Cel dintâi se scoală odihnit, munceşte cu plăcere, mănâncă cu poftă, se bucură pe deplin de cele mai nevinovate petreceri; cel din urmă se deşteaptă ameţit şi cu ochii împăienjeniţi, umblă morocănos, mănâncă fără poftă, mistuie greu, oamenii îl înveninează, totul îl desgustă. Fericirea nu atârnă atâta de bunurile pe cari le stăpâneşti, cât de puterea ta trupească şi sufletească, de a te bucura de dânsele.

In ţările cari stau în fruntea lumii, omul e crescut de mic în **religia sănătăţii.** Inchid ochii şi'ndată îmi apar în minte scene văzute în occident: vecina mea, nevasta unui trombonist de orhestră militară, plimbându-şi copilul în cărucior, ceasuri întregi în fiecare zi, în parc şi'n pădure la aer curat; (aceasta se pricepe s'o facă şi nevasta lucrătorului şi nu se sfieşte s'o facă nevasta burghezului de clasă mijlocie); zeci de grupuri,—ici de copii de clasele primare, colo de elevi de liceu, dincolo de studenţi,—în sweather subţire şi fără măneci, în pantaloni scurţi şi sandale, jucând **Fussball** în parc, cu evlavia liniştită a unui cult; tineri şi bătrâni luând băi de aer şi de soare într'o grădină împrejmuită de-un zid înnalt; sute de adolescenţi bălăcindu-se în râu, pe lângă zăgazul morii, ori stând întinşi ceasuri întregi la aer şi la soare; grupuri de studenţi, cu capul gol şi'n uşor costum de sport, trecând prin oraş pe seară în pas alergător, fără ca să poţi şti de unde vin şi'ncotro merg, dar înţelegând că s'antrenează pentru niscaiva curse pe jos; însfârşit întreaga populaţie orăşenească risipindu-se, — Dumineca, sărbătoarea, în zile de vacanţă,—prin păduri şi câmpii îngrijite ca nişte grădini...

*

Trei sânt comandamentele fundamentale ale sănătăţii: **osteneşte-te necontenit, respiră totdeauna aer curat, spală-te pe corp în fiecare zi.**

In ţara românească porunca din urmă se cuvine să fie aşezată la început şi iată de ce.

Ţăranu-şi câştigă pâinea în sudoarea frunţii; la ţară, şi celelalte clase se ostenesc destul,—de nevoie ori de plăcere. Şi la oraş, poporul face, slavă domnului, mişcare destulă: drumuri pe jos, greutăţi de cărat, treburi pe lângă casă; copii de „familie" se bat, se trântesc, se caţără pe garduri şi pe copaci, se dau pe ghiaţă şi cu sania. Oamenii maturi găsesc şi ei prilej de mişcare, fiindcă legătura cu satul a rămas în oraşele noastre de provincie, încă strânsă. In definitiv, stratul oamenilor cari degenerează din lipsă de exerciţiu fizic îmi pare la noi destul de subţire. Nu vreau să spun că societăţile sportive nu trebuesc încurajate. Din contra, să fie stimulate cât de mult.

Problema aerului se arată ceva mai acută. Ţăranul duce lipsă de aer în căsuţa lui joasă, ferestrele nu se deschid, iarna sunt lipite cu hârtie, spaţiul e prea mic faţă de numărul persoanelor.

Abia cu venirea anotimpului cald, săteanul român capătă sânge în obraz, fiindcă-şi petrece ziua pe ogor, iar noaptea doarme pe prispă. De lipsă de aer suferă la oraş şi poporul din pricina sărăciei şi a necurăţeniei, şi o parte din clasa înstărită, silită a locui în cartierele supra-populate unde curăţenia curţilor lasă atâta de dorit.

Trebuesc create **împrejurimi** oraşelor noastre mai mari, trebueşte desvoltat obiceiul excursiilor în zilele libere.

Dar **de tot acută** se'nfăţişează problema băilor. **Românul nu obicinueşte să se spele.** In Bucureşti nu se 'mbăiază într'o zi,—acasă ori la baie,—trei mii de oameni; nu există douăzeci de mii de oameni cari să facă baie odată pe săptămână; în toată ţara numărul lor nu se ridică la 70—80 de mii, **adică la 1% din populaţia României!..**

E destul de grav, nu?..

*

„Dar" veţi zice d-tră, „oare baia să aibă o atât de mare însemnătate?.."

La această întrebare, chiar dacă aşi fi un om cu totul ignorant în chestiuni de higienă, aşi răspunde:

— „**Trebue să aibă însemnătate mare,** dacă din cele mai vechi timpuri, popoarele şi clasele mai civilizate, — era să zic... mai spălate — au ţinut'o în atât de mare cinste. Bătrânul şi înţeleptul orient a clădit din belşug băi luxoase, adevărate temple înălţate apei a tot vindecătoare. Orientalul are credinţa, nu atât de absurdă cât pare, ba din contra, ades confirmată de experienţă,—că toate bolile, dela guturaiu până la tuberculoză şi sifilis, se pot vindeca cu băi de aburi, „cari scot răutatea din trup". Rafinatul japonez se scaldă zilnic, toată familia în aceiaşi apă, fiindcă sunt atât de curaţi, că n'o murdăresc. Despre vechii greci şi romani—ştiţi...

Şi dacă dela orient trecem la occident, cultul apei ni se arată şi mai desvoltat. Cetiţi **En Amerique** de Huret; duşurile calde şi reci apar la fiecare câteva pagini, ca un **Cariaginem esse delendam.** Fiecare şcoală, fiecare spital, fiecare atelier, fiecare azil de noapte, fiecare ospătărie populară, etc. are o sală de duşuri calde şi reci. De vrei să te lecueşti de beţie—duşuri calde şi reci; de vrei să scapi de mizerie—duşuri calde şi reci. Dar cetiţi volumul şi vă veţi convinge. Se pare că americanul se căleşte ca fierul: cu cald şi cu rece. Un duş dimineaţa şi unul seara trece acolo drept ultimul cuvânt al higienii.

Orăşanul englez, neamţ, francez, etc. iea zilnic **cel puţin tubul său:** adică se spală pe tot corpul c'un burete mare, stând cu picioarele într'un lighian de cauciuc care se poate strânge şi desface şi deci îl poate însoţi şi'n călătorie.

Incă acum zece ani şcoliile primare din Munchen aveau instalaţii de duşuri calde şi reci.

In ţară la noi oamenii par a fi duşmanii apei; se vede că nu suntem nici orient, nici occident, ci altceva...

*

Ce însemnătate are baia pentru sănătatea omului?

Răspunsul e atât de simplu, că-l poate pricepe şi un copil de şeapte ani: ce se'ntâmplă când nu cureţi la timp burlanul şi coşul? Se astupă de funingine, nu mai trage, nu dă căldură, scoate fum şi gazuri otrăvitoare şi pe urmă se aprinde.

Si organismul nostru, funcţionând,—**arzând,**—produce funingine şi substanţe toxice, cari ies afară în bună parte prin piele. Dacă porii s'astupă, necurăţeniile rămân în sânge şi'l otrăvesc. Dar şi respiraţia prin piele devine mai slabă, adică soba nu trage destul, arderea se face mai prost şi funingene se depune **mai** multă. Cu alte cuvinte, pielea omului e tocmai ca burlanul de sobă: primeneşte şi aerul care combureazǎ şi scoate şi fumul şi gazurile, resturile arderei. Se cunoaşte cazul acelui copil, care fiind aurit din cap până în picioare pentru o serbare la Roma, a murit în chinuri.

Mai intervin apoi cazuri speciale: hrana însă-şi poate cuprinde substanţe cari supără organismul; sau omul e artritic—sobă cu tiraj prost; ori bolnav de intestin, producând acolo otrăvuri cari intră în sânge; etc. **Atuncia, cu atât mai mult** pielea cere să fie îngrijită zilnic.

„Te scoli une-ori cu capul greu", îmi spune un intelectual cam artritic; gândurile-ţi sunt confuze; voinţa paralizată, parcă, — n'ai puterea nici să te 'mbraci; viaţa ţi se arată în culori negre. Te bagi în bae, te săpuneşti uşor, freci pielea c'o sgârietoare şi laşi să curgă duşul pe tine cinci minute, când ici când colo. Parcă apa ar căra cu dânsa toate umorile rele din sânge şi din suflet, aşa te'nseninezi—mai ales după ce ţi-ai frecat corpul câteva minute cu prosoape bine uscate.

Iţi vine să cânţi, să flueri; voinţa o simţi elastică întocmai ca un resort nou; mintea ţi se limpezeşte, sufletul se înseninează, şi devine uşor primitor de sentimente bune. Dificultăţi cari te speriau înainte, îţi apar acum ca nimicuri cari te fac să zâmbeşti: mintea lărgită le vede în toată micimea relativităţii lor..."

Cum n'ar avea pentru noi însemnătate apa, când e'nstare să facă în cinci minute o atare minune?

Ce s'a petrecut în organizmul nostru? Curentul rece a strâns vasele capilare, sângele a fugit la inimă şi s'a întors cu putere înapoi; s'a ... tutindeni, şi prin vasele unde stagna; a cărat resturile

(Continuare în Pag. 2-a)

Biblioteca Judeteana ASTRA *P31499*

31499.

Ardealul nou

de EMIL ISAC

„Bade Toader, tu subiectul banal al banalului poet ardelean, tu, al cărui sânge l'au băut de atâtea ori la banchet „fruntașii" tăi—tu blând și bun bade Toader, ascultă vorba mea. In toate plaiurile și dealurile lumei a trecut un nou svon, pe aripa șoimilor și în strălucirea stelelor, pe undele de apă și în șoaptele vânturilor, să duce noul svon. Și clincănește în calicea florilor un nou clopoțel și răsună în codrii un nou și frumos plâns: bade Toader, noul svon este al sufletului omenesc... Acest suflet nu are nici păcat, nici întindere, nici trecut—este viața. Și bade Toader, te chem pe Tine mărturie, că tu cinstești viața. Tu împărechezi doina ta cu creșterea spicului de grâu — tu legi cunună de flori din cântece.... tu nici-odată n'ai greșit în potriva razelor de soare.... bade Toader, deasta te admir pe tine, te iubesc pentru ochii tăi frumoși, în care încălzește focul iubirei. Iubesc tăcerea ta și te-aș îndemna, să arunci sacul de bolovani de pe spate, cu care te-au încărcat farisăii și vameșii Ardealului frumos".

*

Am rupt aceste file dintr'un carnet al meu, scris când era încă stăpânire ungurească și viața noastră românească să scurgea în această monotonă a vieții de provincie... Pulsul uriaș al vremei era strâns în brațul românesc, să pregătea trăznetul să se descarce. Norii negri porneau pe firmamentul Habsburgilor și simțea buna inimă românească: sfârșitul și începutul. Sfârșitul unui proces istoric, care a sclăvit elementul latin și începutul unui nou și cuminte „raison" de stat.

Acum, nu mai e lipsă de argumentul lui Horea, Cloșca și Crișan. Și nu mai e necesar, ca intelectualul român din Transilvania să joace jocul hibrid și rușinos al oportunizmului. Supt măștile căzute recunoști fața înlăcrimată a lui badea Toader, devenit în forța împrejurărilor un: Teodor! Sclavul de odinioară își trântește furios opinca și apucă ghetele de lac, fără să-i se potrivească poate și imitând pe celebrul negru din Kamerun, al cărui joben acopere întregile lui lipsuri de îmbrăcăminte. Și tot astfel, din letargia intelectuală, în care l'au îmbâcsit procurorii și zbirii unguri — de-odată intră în „clairo-voyence"-ul unei culturi, care nu-i aparține, căci imită pe Potemkin și pe Schmerling....

După eliberarea Ardealului de sub robia politică, trebue să urmeze eliberarea lui de tradițiile romanțioase — și mai ales, trezirea unei conștiințe culturale în viața acestui bogat corp al țării. Dar dacă „trezirea lui" nu va însemna de cât o transplantare a vechilor concepții de cultură, dacă în Ardealul eliberat politicește, să va înjuga iar ideia progresului — numai firmele străzilor și numai etichetele sufletești să vor schimba, sufletele, creatoare de-o nouă societate, vor rămânea aceleași cuiburi de odihnă ale întunecimei. Nu doresc să-l văd caraghios pe badea Toader, cu joben în cap și cu nimic altceva, în genul lui Cook... dar vreau ca ardeleanul să fie român, deplin contopit culturalicește cu toți frații lui, o forță considerabilă pentru progresul omenirei, căreia numai popoare compacte și unite, pot să-i folosească.

*

Trezirea unei noui conștiințe în sufletul ardelenesc, o poate face ușor de tot: arta. Cât de adevărat cuvântul lui Byron: frumosul îl poate citi ori-cine.

Dați-i acestui Ardeal, căldura Culturei!

Dați-i avântul de aur al poetului, visiunea colorată a pictorului, marmura gânditoare a sculptorului, tăcerea divină a operei savantului. Dar feriți-l de-a fi California „desperaților" — feriți, a face amanet din dragostea de pământ a țăranului și a clădi castele de Spania în loc de case de cultură. Experimente nu să fac cu-o provincie cum este Ardealul, acestuia nu i-se poate da, decât ceia ce cere: o nouă viață românească. Viața românească pe care însă nu-o poți izola de celelalte vieți ale popoarelor. Și poate de-aceasta, îl feresc pe badea Toader de... joben. Căci i se potrivește de minune jobenul de Leon — dar numai după ce l'ai tuns. Dar să nu-l tunzi ca pe-o oaie.

Și dacă în Ardealul frumos se vor revărsa valurile luminei culturei moderne.... dacă în colibele de lângă Criș, nu va mai fi musafir statornic pelagra și Diavolul, dacă vor urui rotative în orașe... vor clincăni trenurile de curent... vor spumega râurile la irugă, ca să frângă voința naturii și să prindă în jug forța, ca să lumineze... să încălzească..., să răslețească graiul... să micșoreze depărtarea... dacă se vor aduna, într'un uriaș mormânt pletele de anachoreți și se vor arde clenodiile unei lumi de robie și fantezie.... — atunci vom putea vorbi de-un nou Ardeal...

Dar pân'atunci, drum greu, drum lung.

Cucuta a crescut pe altarul lui Toth. Să învârtesc în „templul muzelor" discipolii lui Cagliostro. In oficinile, unde să prepară nutretul sufletesc — salahorii cântă isonul minciunilor. Unde ai crede, că se naște în Betleemul său Hristosul nostru ardelenesc — e poate un embrion de satyr diform, cu capul pleoștit iș cu ochii mucoși.

Din depărtare pornește însă vântul liberator, care va mătura panoramele și mâinile viitorului, vor clădi măreţul templu al culturii românești.

*

„Bade Toader, până ce va sosi vremea asta... să tragi brazdă cu plugul de lemn... să-ți încârligi spinarea, ca să asculți graiul pământului... să auzi în bisericuța din răzoare, sub icoanele albastre ale sfinților milostiva vreme și înțelepciunea ei, care te-a ferit să pieri... să fii tu, coificientul răbdărei în marele logaritm al vieții omenești, să fii tu, subiectul banal al banalului poet ardelean, care își prepară deja „harakiri-ul".... Căci Teodor.... te vei numi.... și Ardealul va fi inima românească, care va încălzi trupul României....

Numai vampirul: **reacțiunea**, să nu-i amenințe sângele!

EMIL ISAC

Poetul Florilor

Cinci ani dela moartea lui

Sunt oameni a căror viață începe după moarte, și Anghel e dintre aceștia.

Atâția ani dela trecerea lui neașteptată în altă lume spre care-l mâna o fatalitate ce n'o mai putea indepărta, nu sunt, poate, un prilej de comemorare. Ce vreți însă, în ultimii ani au dispărut atâția scriitori din mijlocul nostru, și vechiul adagiu că morții sunt repede uitați nu mi se mai pare adevărat.

In câțiva ani, D. Anghel și-a câștigat o notorietate și numele lui, îndeajuns de cunoscut și în păturile largi cărora nu le facea nici o concesie în scrisul lui, era iubit, era admirat și era și temut.

O copilărie fericită în casa bogată a tatălui său din Iașii ce-și păstra încă împotriva vremii fala de odinioară; anii tinereții petrecuți în călătorii și în luminoasa capitală a Franței, unde contrar celor de o seamă cu dânsul găsise că există ceva mai nobil și mai înălțător deasupra plăcerilor trecătoare; reîntoarcerea în țară, după o lungă zăbavă printre străini și începutul activis tății literare, iată în câteva cuvinte viața lui D. Anghel. Dela *Sămănătorul* unde-și începuse activitatea fără a se stabili, cum e în obiceiul multora, a colaborat la marile reviste și cotidiane.

Subiectiv, căruia nu-i lipsește sensibilitatea, gingășia, sensualitatea și nici puțină lenevie, caracteristica visătorului, Anghel este un îndrăgostit de muzicalitatea și coloarea frazei pe care le cultivă, ca un adevarat maestru, și în care a ajuns a fi de neimitat.

Caracteristic firilor ca a lui, simțea nevoia de a reacționa împotriva lumei exterioare, de a da proporții ridicolului altora și a-l pune în evidență, de a răsturna zeii și a rupe în mii de bucățele o scară socială pe care el o socotea nedreaptă. Era o necesitate sufleteasca la el acea explozie de pasiune, care mergea uneori până la netoleranță și care-i făcea pe mulți să-l teamă, și multele săgeți pe cari le arunca nu-și greșeau ținta. Portretele lui literare, ale acelor pe care i-a cunoscut îndeajuns, sunt o pildă vie.

Caleidescopul lui A. Mirea a făcut școala.

Mă demobilizasem și m'am dus să revăd Iașii. Era o zi caldă de început de primăvară. La Eternitatea, unde își doarme somnul veșnic prietenul nostru, i-am găsit mormântul acoperit de flori, pe care le iubise și le cântase în viață. Ghivecluri de albe și roșii, și albăstre flori îl înconjurau locuința. Și dacă l'am întrebat pe paznic cine le'a adus, el mi-a răspuns că „multă lume vine la mormântul acestui mare poet".

Și acesta e prinosul de dragoste al morților iubiți, a căror viață începe după moarte.

VASILE SAVEL

Memoriile lui Titu Maiorescu

Cine va încerca să scrie biografia lui Titu Maiorescu? Ar fi o lucrare vrednică de pana unui literat de mare talent; ar putea deveni o operă de artă, nu numai o lucrare de specialitate istorică. Figura lui Maiorescu nu e numai una din cele mai interesante din viața României moderne, ci e de un interes uman mult mai general, pentru că se înalță și se deosebește dintre comunii muritori și strălucește și luminează la întretăierea a două epoce și două lumi de gândire și simțire. Aspectul lui fizic mi-a apărut întotdeauna ca o oglindă a spiritului său extrem de cuprinzător. Capul mare în raport cu restul trupului, craniul majestuos par'că lărgit sub presiunea mulțimei ideilor ce adăpostea. Dar simțurile, nervii, stăpâniți de rațiune. Un cerebral, nu un nervos, nu un sentimental. Un om din vremi de renaștere sau deasupra vremei, interesat de tot ce este omenesc și producție a geniului uman: îndrumător al poeziei și literelor, diplomat, om politic, bărbat de stat, profesor, avocat, literat și nu în cele din urmă, filosof, trăindu-le și gustându-le pe toate, dar nu un pasiv prin fire, ci tocmai dimpotrivă, activ în toate aceste direcțiuni atât de deosebite și oriunde se produce, lucrând cu pricepere, temei și rost. Un stoic dublat de un epicurian. Nu putea fi deci pesimist, după cum îmi spune într'o zi, dar a tradus pe Schoppenhauer pentru a atrage atențiunea asupra unui mare scriitor și asupra unei originale gândiri. Tot așa nu e Ibsenian, dar în mijlocul multiplelor sale ocupațiuni, găsește vreme să traducă „Copilul Eyolf". Astfel intelectualul adevărat înțelege să împărtășească din ce-l interesează pe toți cei susceptibili de a înțelege, gândi sau simți frumosul ideal și plastic. In mijlocul luptelor politice cari scoborau și scoboară la noi, și nu numai la noi, totul, el rămâne senin. Din mocirla ei se înalță în contactul permanent cu geniile omenirei. Astfel în dimineața când ca președinte de Consiliu și ministru de externe remite declarația de războl Bulgariei, — citește în „Convorbirile lui Eckermann cu Goethe". In asemenea clipă fără să vreau îmi venea în minte Macchiavell, marele florentin, atât de rău înțeles, diplomat și literat, autorul „Principelui" și al „Madragolei", care se îmbracă în haine de gală, când se duce să lucreze în biblioteca sa.

Memoriile unui Titu Maiorescu, care a desfășurat din loc de frunte, o activitate atât de multilaterală, care a fost un callefactor, un îndrumător, care a ferit limba noastră literară de un dezastru și a dat literaturei noastre moderne o direcție sănătoasă, care a ilustrat tribuna parlamentului și a fost amestecat o jumătate de veac, în viața politică a țărei, memoriile unui asemenea om au mai mult decât un interes personal, ele sunt, fără de nici o exagerare, un avut, un bun național. Maiorescu și-a dat seama de aceasta. Inainte de a muri, el le-a revăzut. Sunt note făcute zi cu zi, dela vârsta de 14 ani, făcute cu îngrijire, cu metodă. Mi-a spus odată că în capul notelor de fiecare zi, a indicat regulat starea atmosferică, temperatura, încă o dovadă a variației preocupărilor sale. Și revăzându-și memoriile sale, a fost o bucată de vreme chinuit de o îndoială. Mi-a vorbit și de dânsa. Notând zi cu zi cele ce trăia, ce suferea, vedea și auzea, el nu s'a mulțumit numai să înregistreze marile evenimente politice, întâmplările de un interes general și public, nu, el a înregistrat și micile întâmplări private, culisele istoriei mari, raporturile și fricțiunile oamenilor, jocul galant al dragostei și influențele lui nebănuite asupra lucrurilor celor mai serioase, intrigile și cancanurile, în fine tot lanțul meschinăriilor cari constitue, mai mult de cât credem și de cât evenimentele mari așa cum apar mulțimei, pârghia vieței sociale și politice.

Indoiala care 'l-a muncit pe Maiorescu, atunci când și-a revăzut memoriile pentru a decide asupra eventualei lor publicări, a fost dacă să mențină, dacă să suprime aceste însemnări ale sale. Și după matură judecată a decis să le menție. Ce am ști noi, spunea el, despre epoca lui Ludovic XIV, fără memoriile lui Saint Simon. Pentru priceperea unei epoci este necesară cunoașterea fondului acelula social, pe care evenimentele mai importante, cele cari marchează etapele de dezvoltare ale unei vremi și ale unui popor, capătă abia relief, arătându-se sub lumina lor adevărată. Tot așa, păstrând proporțiile, vremea pe care a trăit-o el, Maiorescu, cea în care s'a zămislit și dezvoltat România nouă, ar fi foarte puțin cunoscută, foarte incomplect cunoscută, dacă nu s'ar putea vedea ca într'un caleidoscop, ciocnirea măruntă a patimilor, zbuciumul slăbiciunilor omenești, fondul moral sau imoral al actorilor, același peste tot și în toate timpurile și totuși atât de deosebiți, cari joacă dramele, tragediile și mai ales comediile în piesa mare a istoriei, a cărei figurație și al cărei spectatori în acelaș timp, îi furnizează mulțimile.

...Acum mulți vor înțelege de ce executorii voinței lui Maiorescu nu pot încă începe publicarea memoriilor. Dar unui biograf conștiincios și de merit, ele ar putea fi puse la dispoziție, ca material din care să se documenteze asupra omului și a vremei în care a trăit.

B. BRĂNIȘTEANU

SALOMEIA

In seara asta tristă de spleen și nostalgie,
Când flutură în umbră al viselor norod,
Aș vrea, desprinsă dintr'o sălbatică orgie,
Să vii ca Salomeia în fața lui Irod...

Dar nu te vreau sub rochii cu străluciri stelare
Și nici sub eleganța costumelor de bal,
Să nu pășești superbă, sub scumpe blănuri rare
De bestii, ce'mi evocă Oceanul Glacial.

Voiesc, în seara asta să vii la mine goală,
Pe sânuri cu podoabe și diademe'n păr
Și să'mi aduci cu tine splendoarea ideală
A Evei care 'ntinde din pom întâiul măr...

Doar cele șapte văluri aș vrea să te 'nfășoare
Și'n leneșe spirale de fum să'ți modelezi,
In ritmul ce te poartă cu legănări ușoare,
A nudităței albă sclipire de zăpezi.

Voesc, sub baldachinul de zări nazaritene,
Iudeica splendoare din vremuri s'o evoc —
Și sfărâmând decorul de viziuni mondene,
Să simt frumosul biblic în trupul tău de foc!

Avid de-al gurei tale parfum de fructe coapte
Și legănat ca'n visuri pe brațe de ninsori,
Aș vrea să mă adoarmă a părului tău noapte
Ca noaptea de orgie a falnicei Gomori...

In dansul voluptăței ce sângele-ți frământă,
Alături de smochinii ș cedrii din Liban,
Să vii și să'mi înăbuși simțirea cea mai sfântă
Așa cum sugrumat-ai pe sfântul Iokanan!

MIRCEA RĂDULESCU

A Sigiliu L

Octavian Goga

Departe-aș vrea de-aici să vii
In alte lumi senine
In dimineața de Florii
Să mă cunun cu tine

Să ne-așezăm în sat la noi
S'avem în deal o casă
Să fiu cel mai cuminte'n sat
Și tu cea mai frumoasă

Așa visează poeții și pe urmă ies pe dos: se așează în București, ajung miniștri și dorm la Athénée-Palace.

Cel puțin așa a pățit Octavian Goga, ministrul Artelor, care de mare ce s'a făcut România nu-și mai găsește casă'n sat, ci cel mult un locșor în guvern și'n Cameră unde-l alege Domnul Notar, din recunoștință pentru serviciile aduse pe timpul când l'a pus pe scenă.

In vremuri când Lotrul se certa cu Rădulescu-Motru, Goga era frate cu Oltul — „și răsvrătirii noastre frate"! Azi se mulțumește să fie frate cu Eugen Goga, fiindcă dacă i-ar veni gustul să fie „al răsvrătirii noastre frate", ar avea soarta tovarășului Ilie Moscovici.

Pe atunci îi cânta Laie Chioru și era bine. Azi îi cântă „Filarmonica" și „Opera română" și bugetul Artelor urlă a deficit.

Toate astea i se întâmplă fiind-că zânele i-au pus în leagăn buruieni vrăjite și în suflet buciumul. Sub abatjour-ul frunței, candelele albastre îi pâlpâie cu agonii și renașteri continue. Octavian Goga e întruparea Neastâmpărului. Când nu i se făcea de cântece, le făcea ungurilor câte o șotie. Când îl lăsau ungurii în pace, nu-l lăsa el pe Mihaly și pe Vaida, iar azi, de necaz că i-a eșit România Mare, nu m'aș mira să-l aud cântând cu foc un czardaș sălbatic. Ii arde în vine o lavă papricată acestui poet care, ca nealtul, a sărutat cu buza-i arsă unda căruntă a Oltului bătrân. Ce amalgam de contradicții! Ce ministru al Poeziei! Ce poet cu infolii ș cu portofolii!

YORIK

O carte despre morți

„Quelques fantômes de jadis"
de Laurent Tailhade

O carte despre morți: Quelques fantômes de jadis: Laurent Tailhade: 1920.

Cimitirul e sărac și umezeala a plouat inscripțiile. Cimitir de suburbie, pentru bețivi și pentru săraci. Intâmplarea pură, a adus aici câteva stârvuri, care glorifică țărâna cu un bust și cu un pretext, natura. Mormântul lui Verlaine, lângă acel al lui Anatole Baju. Mormântul lui Mallarmé definitiv, așezat fără sens lângă cel provizoriu, al lui Armand Silvestre. Și e Iudith Gautier lângă editorul Lemerre, Suly Prudhomme lângă Moreas, Alfred Jarry, lângă Théophile Gautier.

Laurent Tailhade nu e critic: cartea nu e deci de idei și de clasificări. Literat, sensibilitatea lui Tailhade e comună. Ochiul lui nu surprinde în lucruri, altceva decât însuși lucrurile. Sensibilitatea lui, nu-i poate proecta peste subiecte, lumina altei interpretări. Nu vom găsi în Tailhade un pretext nou pentru a-l admira pe Verlaine, pentru a-l ghici pe Mallarmé, pentru a-l iubi pe Théophile Gautier. Vom afla în Verlaine pe Verlaine, în Gautier, pe Gautier și în salonul din rue de Rome pe Stéphane Mallarmé.

Lipsește ceva în toată cartea asta, ca înt'un conac în care panopliile cu arme din perete, n'au vânat nici-odată și sunt jucăria pustiului. S'a așezat toată lumea la masă. Lipsește totuși ceva. E cina cea de taină, la care ar lipsi Isus. Lipsește personalitatea lui Tailhade. Oamenii se plimbă mediocru. Viața lor e mediocră, anecdota lor e comună, geniul lor zilnic.. Eroii lui Tailhade s'au scurtat până la înțelegerea lui Tailhade. Ni se povestesc lucruri știute. Salonul lui Mallarmé, ni l-a povestit mai bine alții. In studiul despre Oscar Wilde evocarea lui André Gide. Nimic nou. Autorul n'a făcut observații personale. El bârfește, numai ce i-au spus ceilalți despre stăpânul casei. Tailhade are însă și antipatii, cum are admirații. Nu-i poate erta lui Huysmans, că a scris A Rebours și nu-i poate erta lui Moréas, că se numia Papadiamantopulos, în țara măslinilor.

Și totuși Tailhade face parte dintr'o generație de feudali ai artei și a luat și el parte, ca glotaș, la marea bătălie între naturaliști și decadenți. Tailhade e dintre cei ce și-au înaintat corturile în pământul nou cucerit. E tot atât din bătălia simbolistă, Tailhade, cât Fabriciul lui Stendhal, în bătălia dela Waterloo. El păstrează pentru șefii lui imediați, emoția unei amintiri entuziaste și disciplina lui nu-i uită. Uite-l de la pagina I, pe șeful armatelor Verlaine. Și uite-l pe căpitanul Mallarmé.

Bătăliile se numesc foarte rar, după numele generalului. Câteodată, bătălia la numele mlaștinei în care s'a desfăcut. Tailhade nu-i iartă lui Anatole Baju, că numele revistei lui: **Le Décadent**, s'a nimerit să fie porecla în care a triumfat estetica nouă. Baju n'a inventat porecla. Tailhade o știe bine: inventatorul e Huysmans. Baju, a fost crainicul, care a țipat-o în piață, pentru știința populară.

Educația de bun gust pe care a primit-o Tailhade, frecventând pe Mallarmé și frecventând noua estetică, i-a dat afinitățile școalei și repulsiile ei. Paginile despre Suly Prudhomme și părerile despre Francois Copée, mărturisesc că acești amândoi pseudo-artiști, au displăcut școlii. Desigur că buna impresie despre Catulle Mendès, Tailhade o scrisese, înainte ca André Gide să-i fi răsturnat biata glorie în unul din cele două volume de Pretexte.

Dela mai marii lui în artă, Tailhade a mai luat ceva: admirația pentru muzica lui Wagner. Intr'o pagină ne face caricatura lui Viliers de L'Isle Adam — caricatură care rămâne dealtfel, simplă suprafață — Tailhade, menționează cu respect, că Viliers a fost un priceput și un oaspete lui Wagner; desenul cu care-l urâțește pe Moréas, o vină principală, e în faptul că Moréas, în călătoria lui în Germania, nici nu l'a bănuit pe Wagner. Și în altă foaie, ne va duce la un spectacol Wagner, ca s'o vedem pe Iudith Gautier, la brațul lui Théophile, apostrofând pe un anonim care se obrăznicise până la a-l denigra pe Wagner: era Berlioz.

Pe urmă, anecdotele se aglomerează inutil. Aflăm că Théophile Gautier, era împotriva, măritișului fetei lui, cu Catulle Mendès, fiindcă Mendès era semit. Aflăm că Voltaire era pentru „e" mut, ceeace aduce un nou prieten pentru vocala asta care a jucat un așa de nobil rol în gramatica nouei estetici. Și aflăm o replică a lui Renan, pentru a cărei citație, am putea suporta zece pagini de Tailhade. Marcel Legay, **chansonnier** în cartierul Montmartre și Latin, îi oferi lui Renan, o pagină din **La vie de Jésus**, pusă pe muzică. Atunci Renan: „Amicul meu, cât ești de bun că te-ai gândit la bagatela asta și cât îți mulțumesc! Și totuși, uite până unde duce eroarea umană. D-ta mi-ai pus frazele în muzică. Hélas! Crezusem că asta am făcut-o și eu".

Dar de ce să nu-i iertăm lui Tailhade întreg volumul, pentru singurul discurs ținut la Tarbes, la inaugurarea statuiei lui Théophile Gautier? Tailhade ne dă despre Gautier, câteva date vechi și câteva păreri de aceiași vârstă. El ne citează, pentru a-l statornici pe Gautier în tradiție, o gotică a lui Francais Villon, citată dealtfel și în Groteștii lui Gautier, grotești în care Francois Villon era scos din întuneric și scăpat de ultimul ștreang care-l mai pândea: uitarea:

Et mourut Pâris et Hélène!
Quiconque meurt, meurt à douleur,
Celui qui perd vent et haleine,
Le fiel lui crève sur le coeur,
Puis sue Dieu sait quelle sueur!

Tailhade ne va da pilde de atitudinea lui Gautier, de consecvența lui. Hugo era exilat de Imperiu. Theophile Gautier, prietenul principesei Mathilda, devenise poetul oficial al Tuilleriilor. Comedia Franceză, reia în 1867, Hernani. Se știe partea pe care a luat-o Gautier la bătălia dela Hernani, care a hotărât triumful romantismului. Trecuse de mult vârsta jiletcilor roșii. Gautier păstra însă aceiași stimă lui Hugo. Criticul oficial al Monitorului Imperial, Gautier, trebuia să-și prezinte articolul de circumstanță. Gautier își prezintă articolul și demisia. Guvernul avu să aleagă: alese articolul.

Laurent Tailhade a pus discursul despre Gautier, la sfârșit. Asta îi câștigă întreaga stima noastră. Și-i cerem iertare lui Tailhade, pentru nemulțumirea de până acum. Ultimile file ni l-au făcut scump și un prieten. Cine e prietenul lui Théophile Gautier, este fără contestă prietenul nostru.

B. FUNDOIANU

TEATRUL DE IDEI

La mort enchainée, (Moartea încătușată) de Maurice Magre

Teatrul de idei, reprezintat până acuma în Franța de o pleiadă de scriitori în fruntea cărora François de Curel, luptă cu succes, capătă un nou adept și în acelaș timp obține pe scena Comediei Franceze o victorie, care probabil va însemna o dată în evoluția teatrului din Franța.

Maurice Magre, care până acuma de bună seamă dibuia, nu fără succes, în căutarea notei personale, a izbutit prin „Moartea încătușată" să atragă serioasa luare aminte a criticei, încântată, să se oprească asupra unei opere de-o valoare reală.

E vorba de Sisif, personaj mitologic admirabil redat de Omer, asupra căruia Magre face anumite de om. Sisif o înfruntă, dar moarrezerve. Fiul lui Eol, tâlhar crud și hrăpăreț, osândit să rostogolească vecinic o stâncă, ne apare în drama lui Maurice Magre, ca un rege puternic în luptă cu zeii. Cu mult înainte de Epicur și de Lucrețiu, el proclamă inexistența zeilor afirmând că Olimpul și Infernul există numai în conștiința noastră. Uranus urmărește pe Egina, frumoasa fiică a unui rege vecin. Sisif îl desfide și o răpește luând'o sub ocrotirea sa. Intr'adevăr Uranus nu reacționează, dar trimite Moartea să-l răzbune. Moartea apare sub zidurile cetăței lui Sisif, în fața cărora, acesta înlănțuise o leoaică pe care o hrănea cu carne tea îi apare sub chipul unei femei cochete, care lăsându-se ademenită de curtenia regelui, cade prinsă în lanțurile leoaicei. De-acum nu mai există moarte! Toată omenirea care a perdut atâtea ființe, vine s'o blesteme și s'o lovească în vreme ce Glaucos fiul lui Sisif se îndrăgostește și e iubit de Egina, fecioara răpită de tată-său, zeul Uranus.

De-aci începe conflictul banal, care redevine nou și interesant prin fericita tratare a poetului dramatic. Sisif vestește pe cei din jurul său că pleacă să ucidă fiarele ce s'au arătat prin împrejurimi. Cu chipul acesta, își spune el, Glaucos care are interesul să mă piardă, va desrobi din lanțuri pe Thanatos și voi muri. Glaucos nu cutează să-și ucidă părintele, dar încredințează unei femei, Tyro, părăsită de Sisif, cheia lacătului, care strânge lanțul în verigele căruia se chinuește Moartea.

Sisif moare.

O învoială între el și Pluton îi îngădue să revină pe pământ, unde sub strae de cerșetor își cercetează palatul și află că fiul său îl înșală de multă vreme cu Egina. Vrea să-l omoare, dar e oprit de sufletul părinților și al strămoșilor lui cari au părăsit infernul odată cu el.

Ideea care conduce firul dramei, pare a fi, că moartea e necesară vieții; că nu trebue să te revolți împotriva ei, ci dimpotrivă, fericirea celor cari trăesc naște din renunțările generațiilor trecute. Legea firei cere pentru ca să evolueze omenirea, o succesiune de sforțări ale fiecăruia, deoarece fiecare generație e nevoită să se sacrifice pentru fericirea generațiilor cari urmează.

Piesa reprezintată cu un lux de montare și jucată în atenția încordată a spectatorilor, are ca prim interpret pe de Max.

În țară

Teatrul Național sub priceputa și inteligenta conducere a lui Victor Eftimiu și-a readus publicul de odinioară, îndepărtat cu atâta cruzime de trecutele direcțiuni.

E de semnalat fericita serie a comediei lui Shakespeare:

Noaptea Regilor un mare succes de punere în scenă al d. P. Gusty și a piesei lui Mirbeau *Banii*.

Saptămana aceasta am avut reprezentația de retragere a d-lui P. Sturza. Domnia-sa se retrage din societatea dramatică, dar nu din teatru. Își continuă rodnica sa activitate la Teatrul Regina Maria.

Se repetă două piese originale: *Cain* de Sabaru și *Moartea Cleopatrei* de M. Pașcanu.

Compania Dramatică Bulandra a repurtat un strălucit succes cu *„Păiajenul"* în carè debutează d-na Tantzi Cutava-Barozzi un prețios element de comedie fină și discretă.

Se repetă *Hoții* de Schiller și *Kiki* de André Picard.

În străinătate

La Paris se așteaptă cu nerăbdare prima reprezentație a piesei lui Bataille: *L'Homme à la rose*.

A căzut un mare sgomot noua comedie a lui Capus: *La Traversée*. In schimb *Les Deux Ecoles* a aceluiaș autor s'a reluat cu succes la Comedia Franceză.

Mare succes a avut *Je t'aime* de Sacha Guitry. E o piesă pe care n'o poate juca de cât autorul împreună cu soția sa Yvonne Printemps. Cinci acte pline de humor și de spirit sănătos. O înlănțuire de scene, care nu alcătuesc o piesă, dar la care petreci și dela care pleci mulțumit. Fiindu-i teamă, ca nu cumva publicul să nu înțeleagă acest nou „marivaudage", Sacha Guitry, care e un mare farsor își încheie piesa cu următoarea replică: „Dacă un autor s'ar gândi să pună pe scenă astfel de lucruri, riscă să fie fluerat!" Publicul a râs, a spus: așa e! și-a venit și-adouazi să aplaude pe Sacha care e *l'enfant gaté* al Parisului.

arderei și otrăvurile, desrobind de ele substanța nervoasă atât de simțitoare și aducându-i sânge proaspăt, hrănitor; și'n genere activând funcționarea întregului organism. Când după bae te freci cu prosoape uscate, ai impresiunea, poate adevărată, că respiri liber prin piele....

Funinginea ne face să'mbătrânim și tot ea ne dăruiește bolile constituționale, cari pregătesc terenul și celor molipsitoare. De mâncăm prea mult,—dăm sobei cât nu poate arde și o aducem să fumege; de respirăm aer necurat—n'are soba tiraj; de nu facem bae,—nu curățăm coșul și burlanele; de nu muncim cu corpul, se îngreuie și arderea și eliminarea.

In toate cazurile se grămădește funingine.

*

Pe omul care nu se spală pe corp, îl cunoști după obrazul plin de pete și de coșuri: pielea se irită de prea multele otrăvuri grămădite în sânge.

Băile regulate albesc și curăță fața. La noi, pe oamenii din popor îi trădează fața că nu se prea spală pe trup. In școlile primare și secundare, în *București* (!), nu arare-ori găsești elevi bolnavi de râie pe cari trebue să-i trimiți acasă pentru un timp, ca să se vindece. In fundul clasei, unde se așează de obiceiu copiii din popor simți mirosul greu al sudorilor suprapuse. Fața obosită, plictisită, enervată, oglindește necurățenia pielei și în genere higiena proastă.

Cu mulțumire am luat notă cu toții de circulara ministerului azistenței sociale, în vederea desvoltărei gustului exercițiilor fizice, la școlarii noștri. De sigur, a venit timpul ca și elevii noștri să'și aibă, ca'n străinătate, locurile lor de joc (Spielplätze) și societățile lor sportive. Un copil de unsprezece ani care s'a întors de curând din străinătate și locuește pe lângă Cișmigiu, întrebat de ce nu se joacă în grădină, a răspuns: „unde să mă joc? Pe iarbă nu-i voe să calci, și pe alei te isbești de oameni. Cum se poate ca într'o grădină publică să nu fie un loc mare cu iarbă, anume pentru jocuri, și bănci de jur împrejur ca să te odihnești când te-ai ostenit?.."

Higiena a dovedit însă că exercițiile fizice, când nu-s urmate de duș sau de spălătură, sânt stricăcioase, fiindcă sudoarea încărcată de necurățenii, astupă porii. In străinătate, o hală de gimnastică fără sală de dușuri, este azi considerată ca o mare erezie.

Cu atât mai mult trebue s'o considerl ca atare la noi unde apa e atât de dușmănită.

Prin urmare: Ori înființăm și hale de gimnastică, societăți sportive, etc. și instalații de dușuri; ori, — dacă nu le putem face pe amândouă, — să ne îngrijim întâi de baie și pe urmă de gimnastică.

Gravitatea problemei se poate judeca după aceia, că'n București, capitala țării, nu există nici o baie publică pe care un om civilizat, trăit în străinătate, s'o poată întrebuința fără desgust; când normal ar fi să găsim în orașul nostru de opt sute de mii de locuitori, douăzeci de băi ca aceia pe care am văzut-o acum zece ani în Germania, într'un orășel de treizeci de mii de locuitori: strălucind de curățenie, numai mozaic și majolică deși frecventată în primul rând de popor; sală de aer supra-încălzit, cu ziare și reviste, unde asuzi tolănit în fotolii de paie și râzi de glumele din „Fliegende Blätter"; sală de masaj cu mese de marmură; bazin imens, iarna încălzit; cabine cu paturi, în cari dormi, bine împachetat, un ceas întreg după baie; etc.

O societate pe acțiuni care să construiască în București câteva băi, fie și de lux, se impune.

H. SANIELEVICI

O literatură dovedește, că trăește, prin aceea că aduce în discuție probleme.

GEORG BRANDES

O femee cinstită e aceea pentru care te temi să n'o compromiți.

BALZAC

Autorul care scrie ceva ce nu poate fi priceput pe dată de omul normal, ci capătă înțeles de-abea după o matură reflexie, a rezolvat poate, în mod fericit, în haina poeziei, o problemă filozofică, dar n'a creat o operă de artă.

GRILLPARZER

In fața unui abis te înfiorezi. Tot așa în clipa, în care simți deosebirea adâncă ce te desparte de celălalt.

MAIORESCU

Cărătorul de apă

Iarna ca şi vara, Moise Hanină căra apă cu cofele, n'avea altă meserie. Câştiga puţin, dar de pâine tot avea parte zilnic şi se găsea adesea câte cineva, o gospodină, o servitoare bătrână cu trecere pe lângă stăpânii ei, oameni de mijloc, care să-i dea de mâncare la bucătărie, cumsecade.

Nimeni, fireşte nu-l trata ca pe un milog; Moise nu era cerşetor, ca Iancălă Şichel sau ca baba Oana, aceia care sta la uşa bisericei Vovidenia, cu mâna întinsă.

Muncitorul avea obraz subţire şi lumea ştia să i-l preţuiască. Domnul Bărbulescu, prezidentul tribunalului, nu numai că-i răspundea la salut, dar îl întreba totdeauna ce mai face, trăgându-se de barbete după cum obişnuia.

Odată, chemat ca martor la un proces de bătaie, mărturia lui Moişe Hanină, care tremura ca varga şi se îngălbenise, din roşu ca sfecla cum era el, a fost ascultată de domnul prezident în tăcerea sălii, până la capăt, şi vorba lui Moise a fost crezută cuvânt cu cuvânt şi scrisă negru pe alb de domnul grefier. Şi astăzi poate oricine să citească, dacă ştie carte, ce-a spus el, la tribunalul cel mare din Bârlad. Şi domnul prezident nu cumpăra apă dela Moişe, pentru că avea casă mare şi târguia cu sacaua.

Poate că Moişe ar fi fost mulţumit până la sfârşitul vieţei sale, dacă bătrâneţea nu i-ar fi scurtat din putere şi oboseala nu l'ar fi prididit cu vremea. Muncitorul îmbătrânea şi el nu avea să aibă parte de pensie, ca domnul aprod dela tribunal şi ca domnul vătăşel dela primărie, cu soţiile cărora sta uneori de vorbă, între două perechi de găleţi, cărate. Şi, mai rău de cât atât: se înmulţise sacalele în oraş şi-l concurau pleacă, iar el începuse să tânjească la treabă, să nu mai care treizeci, patruzeci de doniţi, ca eri alaltăeri.

Intr'un oraş mic, toată lumea se cunoaşte, şi îngrijorarea lui Moişe de ziua de mâine, nemilostivă, cumplită, nu rămase taină şi ajunse în mai multe din case — subiect de conversaţie.

„Bietul Moişe! de treizeci de ani se străduieşte aşa, cărând apă cu găleţile, pentru o bucăţică de pâine! Nu mai poate de-acu! I-o fi ajungând şi lui... Dar ce alta ar putea face? Dacă ar avea o saca..."

Şi ideia asta, că dacă bătrânul Moişe ar avea o saca, i-ar fi mai bine, ar câştiga mai uşor şi mai mult, prinse şi ajunse până la el, pricina înduioşerii.

Ca şi binevoitorii lui, Moişe Hanină îşi văzu mântuirea într'o saca şi, bătrânul de aproape şaizeci de ani, începu să viseze la ea, s'o mângâie în nădejdea lui, cum nu desmierdase, în toată viaţa lui, nimic şi pe nimeni. Dar de unde-i putea veni asemenea plocon, o avere? se întreba omul, stăvilindu-şi fantazia şi năzuinţa. Dar lumea vorbea mereu, aceia care sta de vorbă cu el, şi Moişe ar fi vroit în cele din urmă să nu mai audă de saca, să nu mai fie câinăt şi să viseze. „Ce bine ar fi să aibă săracul Moişe o saca! altă socoteală! Viaţă uşoară! El e om bătrân! Mai poţi Moişe? Nu te dor umerii?"

Toţi muşterii lui îl iscodeau, par'că nici unul nu mai avea altceva de spus.

In partea de oraş în care îşi făcea mai des negoţul lui de apă, erau puţine case mari şi sălăşluia înghesuită multă sărăcime. Fiecare piatră îl cunoştea aci pe Hanină şi nu era copil care să nu-şi plimbe ochii după el, ca după o făptură familiară. Barba-i arămie, încâlcită, ochii lui bulbucaţi, lăcrămaţi totdeauna, faţa cutată, nu-i speria pe micuţi. Mai erau şi alţi cărători de apă, dar aceştia, oameni tineri, îşi lăsau din când în când meseria, se făceau coşari, piereau o vreme, duşi pe la moşii să argăţească.

Şi iată că domnul Calmanovici, bancherul, şeful comunităţii israelite locale, crede că este de datoria lui să facă o colectă pentru cumpărarea unei sacale, cu cal, cu hamuri cu tot, pentru Moişe Hanină.

Doamna şi domnişoara Calmanovici, o partidă bună, cu trei sute de mii de lei zestre, erau de aceiaşi părere.

Banii se strângeau cu mare greutate. Abia în timp de două luni, colecta se ridică la o sută opzeci de lei şi, într'o bună zi, Moişe fu chemat la domnul Calmanovici acasă, unde fu primit în stradă, pe semne pentru că acolo, înaintea acareturilor bancherului, era sacaua, cu un cal roib înhămat gata, în aşteptarea stăpânului ei.

Erau de faţă mulţi din muşterii lui Moişe, care-şi dăduseră şi ei obolul pentru procopsirea lui.

Ziua era frumoasă; zi de vară luminoasă şi caldă; iar chipurile oamenilor, gata pe voioşie şi înduioşare, aşteptau.

Când Moişe înţelese pentru ce a fost chemat, înceteni pasul dela zece metri de saca şi de lume, ochii i se umplură de lacrimi, capul începu să i se bălănăgănească pe umeri, iar când fu aproape şiraguri de lacrimi îi curgeau în voie pe obrajii roşii, brăzdaţi şi frământaţi de emoţie. Voi să pupe mâna domnului Calmanovici. Acesta se împotrivi cu bună-voinţă. Voi să vorbească fericitul, să mulţumească, şi abia reuşi să borborosească înfundat câteva cuvinte neînţelese. Plânsul îi ridica pieptul păros, întrevăzut prin cămaşa-i ruptă şi, întinerit par'că, nemai ştiind ce face, sări pe capră, trase de hăţuri, merse o bucată bună de drum cu sacaua şi se întoarse iarăşi, la grupul binefăcătorilor săi:

— Să trăiţi! Să vă dea Dumnezeu sănătate! Aşa ceva... aşa ceva!..

şi nu putu rosti mai mult, iarăşi cu faţa plină de lacrimi şi răvăşită de prea multă bucurie.

— Să trăeşti şi tu! strigă domnul Calmanovici şi se retrase.

Lumea se risipi. Moişe plecă şi el, în picioare la cârmă, cu hăţurile în mâini, par'că ar fi mânat un echipaj imperial, după o izbândă strălucită şi miraculoasă.

După treizeci de ani de cărat apă cu două cofe, cu două găleţi mai des, pe cobiliţă, Moişe Hanină se făcea angrosist de apă, aducea dintr'odată treizeci de găleţi, cincisprezece perechi de doniţe! Ce bună fusese lumea cu el; cum se gândise ea la bătrâneţele lui, la obida lui secătuitoare!

Dar trebuia să găsească de acu alţi muşterii mai înstăriţi, din cei cari aveau ce face cu atâta apă câtă le putea aduce el dintr'odată. Ar fi fost tare bine să nu mai vândă cu cofa, ca până eri. Avea negreşit să-şi facă meseria mai la centru. Avea să aibă de aface cu bogătaşii oraşului.

Chiar în seara primei zile, fericite, Moişe dădu peste o greutate. La casa de oameni săraci, bordei în pământ, unde era aciuiat de treizeci de ani, nu se afla nici un fel de adăpost pentru cal. Fu nevoit să-l lase în curte, legat de un par al gardului. Să fi tras mai tare roibul de funie, dărâma ulucile. Toată noaptea, omul fericit nu se odihni, năzărindu-i-se că vine cineva şi-i fură vita. Animalul trebuia şi el să fie adăpostit: putea să plouă, avea să vină iarna... Din cutcuşul în care sta chircit pe rogojină, Moişe eşise de zece ori pe-afară, şi îşi găsise calul păscând iarba curţii. Îi mai lungise funia, gândindu-se mirat, că vitele nici noaptea nu se astâmpără şi mănâncă, nesăturatele!

Se mută la altă gazdă, unde avea şi un crâmpei de grajd. Aci plătea doisprezece lei pe lună, din ce plătise până atunci numai cinci. Cheltuelile lui sporeau, fireşte, dar aşa se cuvenea, căci era alt om acum, era proprietar de cal şi de saca.

In căutarea muşterilor se izbi de neajunsuri la care nu se gândise. Mai întâi era concurat, ca un adevărat negustor cu firmă nouă, de către ceilalţi sacagii.

Dezamăgirea lui fu mare, când văzu că nu avea de loc de-aface cu cucoane, ci numai cu slujnice, multe din ele foarte obraznice, semeţe, şi care căutau să-i rupă din preţ, în profitul lor.

La domnul Calmanovici, pe care spera să-l capete muşteriu, fu refuzat, i se spuse că are sacagiul lor şi nu-l schimbă. La domnul Bercovici, mare negustor de mărunţişuri care şi el pusese ceva din punga lui pentru cumpărarea sacalei, i se spuse că cerea prea mult, cincizeci de bani, pentru o saca şi că să-i fie ruşinei că dacă ar avea puţin obraz, ar aduce câteva sacale gratis, ca să mulţumească celor care l'au făcut om.

Umilit peste măsură, Moişe a plecat din ograda, ca o grădină, a domnului Bercovici, dat afară, deşi ar fi vrut bucuros să le dea pe degeaba apă, ca să-i împace pe binefăcătorii lui.

In noua meserie, atât de năzuită, visată ca un liman, Hanină nu izbutea. Intreţinerea calului îl costa prea mult, faţă de câştig. Intors la vechii lui clienţi, cărora le vindea cu găleata, aceştia îl priviră, unii ca pe un procopsit înfumurat, alţii ca pe un pomanagiu, unii îl schimbaseră, luau apă dela alt cărător.

Era către toamnă. O secetă mare stârpea iarba de pe lângă şanţurile uliţelor, de prin ogrăzi şi de prin ceairurile din preajma Bârladului. Desnădăjduit alerga Moise pe lângă sacaua lui plină până sus, strigând din răsputeri, doar şi-o vinde apa. Marfa lui se desfăcea greu, şi el ar fi trebuit să vândă de la zece sacale în sus, ca să scoată hrana lui şi a roibului.

Calul slăbea văzând cu ochii. Hanină nu-i da să mănânce cât îi trebuia animalului. Mârtoaga începuse să calce ca cu picioare frânte de la genunchi, să se poticnească, şi botul ei, tot mai spre glod plecat, parcă nu mai sta închis cu tărie, aşa'i picau buzele pe dinţii lungi.

In ochii omului descurajat se aprindeau văpăi de ură, când gloaba sta tam-nesam, sleită de puteri, în mijlocul drumului. Atunci lumea care se afla pe la porţi, pe drum, se uita holbată, câina calul, şi era vădit furioasă pe stăpânul lui, pe Moişe Hanină. Inimă haină, nelegiuit, par'că n'ar fi fost omul iubit şi stimat până atunci. Animalul par'că ştia; respira greu, tuşa, se umfla în coastele lui înşirate ca la un hoit, şi ochii lui tâmpi, mari, se uitau la stăpân, plini de suferinţă şi plini de mustrare, credea lumea.

Moişe se scutura tot de ciudă; îşi sucea, îşi smucea capul pe umeri, neştiind ce face, îşi smulgea vechea'i pălărie de pe cap, o trântea jos; îşi înfigea amândouă mâinile în păr şi lacrămi ţâşneau şi se uscau în ochii şi pe faţa lui aprinsă.

Nu'şi bătea vita, o ura numai şi se ura şi pe el, şi mai vârtos încă. Se bătea une-ori cu pumnii în cap, îşi smulgea ciuful puţin, până obosea.

Cei care îl vedeau pedepsindu-se aşa, din scrinteală socoteau ei, îl urgiseau şi îl ocoleau apoi cu scârbă şi cu temere. Copiii începuseră a fugi din calea lui, învăţaţi de părinţii lor. Lumea credea că a înebunit de bucurie, socoteau unii, că e sacagiu; de necaz, pentru că nu-i merg treburile după cum sperase el ghioaun alţii; şi în sfârşit, cei mai mulţi nu mai voiau să audă de el, şi ridicau din umeri. Un om care are tot ce'i trebue şi ce'i dorea sufletul, ziceau aceştia, n'are de cât să muncească şi să fie cuminte; dacă se prosteşte, e beţiv, treaba lui!

Lui Moişe îi mergeau treburile din ce în ce mai rău. Muşterii cei vechi îl părăsiseră aproape toţi. Alţii noi nu izbutea să dobândească. Abea vindea patru cinci sacale pe zi, pe unde nemerea. Lumea îi întorcea spatele, când nu-l putea ocoli. Domnul prezident al tribunalului nu-i mai răspundea la salut şi domnul Calmanovici la fel.

Omul bătrân, deprins cu bunăvoinţa, cu zâmbetul şi vorba, se rătăcea în presupuneri şi se cufunda în necaz şi sărăcie. Mârtoaga lui nu mai avea zile multe; asta o vedea limpede stăpânul. Pentru hrana ei cheltuia până la un ban, se lăsa flămând, şi tot n'o sătura. Nutreţul era scump. Iarna se apropia.

Moişe se împrumutase de la fosta lui gazdă, la care şezuse treizeci de ani, odată cu doi lei, apoi cu opt, şi zilele treceau fără să se poată plăti de datorie.

Să vândă calul şi sacaua, avea el oare drept? Le primise 'n dar, se bucurase şi mulţumise plângând, primindu-le; nu dase nimic în schimb, şi'acum lacrimile lui aveau să fie mincinoase? Dacă vindea calul şi sacaua, cui avea să dea banii? Avea să şi-i oprească lui? Cu ce drept? Şi ce-avea să zică lumea, care-l căpătuise, îi voise binele? Că e un netrebnic, fireşte; că e un hot, un şarlatan!

O viaţă întreagă fusese onorat ca om vrednic şi cinstit! Nu, mai bine moartea, de cât înşelăciunea şi scârba lumii. Dar moartea nu vine când o chemi când o rogi. Şi chiar dacă ar muri, ce-ar zice lumea acum? „Bine că a pierit un netrebnic, un păcătos! Nu era în stare să îngrijească de un cal!.."

Moişe Hanină avea să-şi dea singur moartea, să facă ce nu s'a mai făcut, şi în aşa fel, ca lumea să priceapă lămurit, că din pricina calului şi-a sacalei şi-a făcut seama.

Da, la asemenea peire trebuia să se gândească zi şi noapte Moişe, şi cât mai curând, ca să nu i-o ia calul înainte.

S'a trudit mult Hanină până să găsească o moarte lămuritoare, după părerea lui, şi-a găsit-o. Avea să se spânzure de vârful hulubelor sacalei lui, aşezate la marginea unui şanţ. Pe cal l'a aşezat aşa ca să vie cu pântecele peste saca, proptind'o, apăsând-o cu greutatea lui, ca nu cumva să se ridice sacaua, când Moişe avea să se acaţe şi să atârne de capătul hulubelor. Pe cal l'a legat bine, acolo la fundul sacalei, ca să nu plece din loc.

Şi'a venit lume de pe lume, din Bârlad, ca să-l vadă, şi n'a rămas îndoială că Moişe Hanină s'a spânzurat de mizerie şi de mare supărare.

V. Demetrius

Interior

S'a 'nserat şi ninge. Vino lângă mine,
Să privim de-aicea, fulgii care cad.
Cântă focu'n sobă, — zumzet de albine, —
Soba e fierbinte, ca un colţ de iad!

Neaua se aşterne, pe grădini, pe stradă,
Şi'nveleşte'n giulgiu, paşnicul oraş.
Seamănă în sboru-i, fulgul de zăpadă,
Cu-aripioara frântă unui îngeraş.

In obscuritatea, care se coboară,
Şi ne prinde'n taină, farmecu-i discret,
Lucrurile toate, care ne'nconjoară,
Se cufundă'n umbră şi dispar încet.

Prea e mică lampa; să-i ridic fitilul;
Strânge-te de mine, cât mai mult, — aşa!
Uite, pe părete, ţi s'a prins profilul,
Umbra mea se-apleacă, în spre umbra ta.

Arde focu'n sobă. Lampa stă să moară;
Te-ai lipit de mine, cât mai mult te strângi;
Liniştea din casă, liniştea de-afară,
Iţi strecoară'n suflet, un îndemn să plângi.

Virgil Dabie

Dansul

Dansăm, dansăm, dansăm!... Dansăm noi oare într'adevăr? Ne prindem de talie, umblăm, ne agităm; asta nu e dans: dânsul e cu totul altceva.

Am avut odinioară, dansuri încântătoare, pe cari le-am impus Europei: Menultul, Gavota, Sarabanda, contradanţul. Intreacăt, fiindcă veni vorba, trebue să spun, că ne înşelăm, când ne închipuim Sarabanda un dans agitat, în vreme ce e un dans lin şi foarte grav. Dansul agitat era galopul, foarte preţuit pe vremea mea. Să mai reamintesc istoria cu *Galopul lui Gustav*, în ultimul act al operetei *Gustav al treilea*, de Auber, atât de dansant, în cât abonaţii dela operă se suiau pe scenă să'l joace cu actorii?

Am asistat la moartea contra-danţului sub formă de cadril. Nu găseai ceva mai amuzant, fiindcă se dansa pe rând şi când îţi venea momentul să stai pe loc, puteai sta de vorbă cu dănţuitoarea ta. Mai era şi *cavalerul singur* imposibil de jucat astăzi, care de altfel nici nu se mai învaţă. Pe vremea aceea nu intrai în baluri, fără să nu fi luat lecţii de dans, mai înainte, şi-am văzut dansatori, care în *cavalerul singur* executau figuri minunate.

Intr'o zi, în carnaval, amicii mei şi cu mine, am dansat un menuet ce ni-l învăţase o mătuşe, a mea, bătrână, născută sub vechiul regim. Era încântător.

Dar, odată cu sfârşitul cadrilului şi al galopului, am asistat la introducerea pe rând, a dansurilor străine, substituite, fără motiv, dansurilor noastre. Apăru valsul adus din Germania. Bine dansat, valsul, e fermecător. Mai pe urmă veni polca, dans care făcu ravagii. Totuşi, această polcă, venită din Bohemia, nici n'o cunoaşteţi bine. La Praga, ritmul atât de cunoscut (două scurte şi una lungă cu accent pe prima) e marcat de dansatori, *iar nici de cum de muzică.* Rezultă de-aicea o graţie şi o nespusă eleganţă. Eşind din leagănul ei, polca s'a denaturat; ritmul a trecut în muzică şi numai e acelaş lucru. Adio contrast picant! Am văzut dansatori, plângându-se pianistului, că nu pot să danseze, pentrucă nu marchează în deajuns ritmul. Din cucoană de lumea mare, polca, a ajuns o femee din popor, ordinară.

Mai veniră în urmă mazurka, redowa, scoţiana, toate degenerate şi denaturate. Au disparut de mult. De ce împrumutăm dela străini dansuri caracteristice, dacă nu le putem păstra caracterul? Acelaş lucru se întâmplă acuma cu *tango* şi cu alte dansuri americane. *Tango-ul* e imposibil în balurile noastre mondene. Nu putem da decât o ediţie revăzută şi corectată, *ad usum Delphini.* Nu era mai bine să-l lăsăm acolo de unde l'am luat?

Cu privire la dansurile americane, ce să spun? Le-am văzut în America şi nu mi-au plăcut. Am văzut perechi care umblau, cavalerul înainte şi dansatoarea de-andaratelea. Asta însemnează să dansezi? Muzica, după care se făceau astfel de lucruri, îmi îmbolnăvi nervii. Tango-ul, măcar ne-aduce o muzică fermecătoare, caldă ca şi soarele din Andaluzia, colorată ca ardeii ei!

Am uitat *lancier-ul*, care în tinereţea mea a venit să ne înlocuiască cadrilul. Nu era altceva decât cadrilul nostru tradus pe englezeşte. Era mare nevoe să-l retraducem pe franţuzeşte?!

A! Cât aş vrea să văd tineretul nostru de amândouă sexele, luând lecţii de dans, regăsind ritmul de altădată, graţia paşilor estetici, eleganţei atitudinei şi a gestului!

Cum aş vrea să revăd menuitul, gavota şi cadrilul, care bine dansate, constitue adevărate balete! Cât de mult bine ne-ar face să revedem tinereţea petrecând *à la française!*

E imposibil. Mania exotismului ne mănâncă. Oameni, care n'au idee de-o vorbă englezească, vor să vorbească englezeşte. De-aia uităm geniul limbei noastre şi punem adjectivul înaintea substantivului fără noimă, fără trebuinţă! Neştiind pentru ce Englezii pun adesea-ori o apostrofă după un substantiv, noi punem şi după adjective. Am văzut pe unii care le pun în mijlocul cuvintelor.

Să nu mai insistăm. Subiectul acesta te mâhneşte prea mult şi nu e bine să insistăm...!

Camille Saint-Saëns

Cum stăm cu femenismul?

Federaţiunea Internaţională feminină. — Votul femeilor. — Feminizmul în Japonia şi Statele-Unite.

Hotărât lucru, vremea aduce femeilor apă la moară. Chestiunea feministă atât de combătută, desbătută, discutată, uitată şi iar reluată, pare să se apropie de marea soluţie, pentru care apostolii emancipărei femeniste luptă de-atâta amar de vreme. Intreaga stare de azi a Europei e de natură a repune pe tapet întrebarea dacă femeile nu sunt superioare bărbaţilor. Oare halul în care am ajuns cu toţii nu se datoreşte bărbaţilor atât de încrezători în forţa lor, în cât n'au vrut să cedeze nimic din autoritatea ce le-a fost hărăzită de veacuri? Marele faliment al Europei dovedeşte, că bărbatul n'a fost la înălţimea răspunderei. Poate că femeea ar fi făcut lucruri mai bune.

Iată pentru ce Federaţiunea internaţională a femeilor, înfiinţată în 1918 de către Miss Sparten face progrese uriaşe. Această sufragetă s'a dus în America să reprezinte pe femeile engleze la un congres menit sa discute revendicările lor. Acolo a luat fiinţă Federaţia care îşi inaugură activitatea prin schimbul de profesorare între Statele-Unite şi Englitera, prin înfiinţări de cluburi, dintre cari unul la Washington şi altul la Paris. Influenţa Federaţiunei a fost atât de puternică în cât astăzi în Franţa s'a dublat numărul studentelor care umblă pe la facultăţi, iar problema revendicărilor femeniste căpătă teren întins în Italia, în Belgia, în Spania şi mai ales — lucru de necrezut — în Ceho-Slovachia. Intr'adevăr la Universitatea din Praga nu se face nici o deosebire între studenţi şi studente, afară de facultatea de teologie, care bine înţeles ca nu admite pe femei. Atât ar mai lipsi: femeea-popă!

*

In cele mai multe din aceste ţări se discută chestiunea votului, care devine grav acolo unde constituţia prevede votul universal, de oarece, mai ales acuma după carnagiul războiului, pretutindeni sunt mai multe femei decât bărbaţi. Unii dintre aceia care au combătut acordarea drepturilor civile, femeilor, s'au induplecat, admiţând numai *votul administrativ*, pentru consiliile comunale îngăduind slujbe în consiliile şcolare sau administrative, dela o oare care vârstă în sus, dovedindu-se că femeea e o bună gospodină. Cu nici un preţ nu le admit toate drepturile civile şi politice, opunând ca suprem argument faptul că femeea nu satisface legea... recrutărei.

Acestea se petrec în Europa, în vechia şi bătrâna Europă. In Statele-Unite lucrurile s'au schimbat de mult. Noua constituţie prevede dreptul de vot pentru orce cetăţean fără deosebire de sex. Azi în America votează 26.883.566 femei. Ele au luat parte la recenta alegere a Presidentului. Nu trebue să uităm că în America a început dela 1647 lupta pentru drepturile femeilor şi prima sufrageta a fost, dacă vă interesează să-i reţineţi numele Mrs. Mary Brent.

*

Ceeace e foarte interesant, deocamdată, de ştiut, e că în Japonia problema femenistă e foarte înaintată. Bătrâna Impărăteasa, care până mai deunăzi nu era văzută de nimeni, acuma, se coboară în fabrici şi în uzine, interesându-se de-aproape de soarta micelor lucrătoare. In Japonia mai mult ca ori unde există lucrătoarele care muncesc în fabrici. E obiceiul ca înainte de a se mărita, fetele, să-şi facă o mică zestre, pe care n'o pot agonisi decât muncind cu braţele în marea industrie Japoneză. Ele păstrează gustul pentru această muncă chiar după ce se mărită, iar această dexteritate manuală şi inteligenţă industrială se transmit ca o sfântă moştenire din mamă în fiică.

Din pricină că toată industria, fabricele, uzinele, atelierele, sunt pe mâna femeilor, sindicatele din Japonia sunt sindicate... femeeşti, aşa în cât e uşor de înţeles pentru ce în ţara Mikadoului, problema femenistă de care se interesează femeile nobile ca şi ţărăncile, ca şi copilele-lucrătoare, are mulţi sorţi de izbândă.

Europa rămâne în întârziere. Şi din toate ţările Europei se pare că România va fi şi cea din urmă care să adere la o rezolvire a emancipărei femenine. Mai zilele trecute, curtea de casaţie, a respins din nou recursul unei femei, care cerea dreptul să pledeze. Aceasta ne reaminteşte răspunsul unui intelectual român caruia cerându-i-se părerea ar fi zis: — „Chestiunea a fost adesea ori desbătută. Eu cred că femeea trebue des... bătută!

Câtă distanţă e din Japonia până la noi!

Cărţile

Paul Bourget.

„Anomalies"

Paul Bourget, romancierul pe care totdeauna l'au pasionat aspectele ciudate ale sufletului omenesc, zugrăvind psihologia boinavă a indivizilor puşi să lupte cu desnădejde, în viaţă, cum a făcut în *Cruelle Enigme* cu femeea care îşi înşeală bărbatul îndată ce rămâne singură, de oarece revine în ea femeia de altă dată, publică în ultimul său volum o serie de zece documente omeneşti, zece cazuri de psihologie morbidă, intitulată: *Anomalii.*

Un biet croitor, hărţuit de o nevastă cicălitoare, în mijlocul a câtorva copii zgomotoşi şi miorlăiţi, caută liniştea şi odihna în altă parte. Fuga de realitate şi existenţa într'un vis ce şi-l ţese cu o artistică îndemânare, pare să-i dea ceea ce caută. Nenorocitul îşi închipue, că cumpără un castel, undeva la ţară, pe care l'a vizitat şi pe care în imaginaţia lui îl mobilează, cum vrea, după gustul şi priceperea de care e capabil. Din momentul acesta, el nu mai trăeşte *aci*, el trăeşte *acolo* şi tot ce se întâmplă, tot ce se petrece, îl lasă indiferent. Cele două vieţi, viaţa reală şi viaţa imaginată se confundă între ele şi bietul smintit se crede chiar îndrituit într'o zi să gonească un client spunându-i că nu e acasă, ci la el la ţară, în castelul lui.

Bine înţeles că familia îl închide într'o casă de nebuni, unde se petrece întreaga tragedie din sufletul admirabil descris de Bourget. Adevărata nenorocire a croitorului, începe din ziua în care somităţile medicale îşi pun în gând să-l tămăduiască. Omul atât de liniştit, atât de fericit în visul pe care îl trăeşte aevea, revine încetul cu încetul la realitate şi încearcă să ucidă pe omul de ştiinţă, care crezând că-i face un bine, îl asvârlă în proza neagră a realităţei, de care vroia să scape cu ori ce preţ.

Povestea îşi are tâlcul ei. In mijlocul nenorocirilor care frământă viaţa, n'avem nevoie să insistăm asupra individului, ale cărui facultăţi mintale îi dau putinţa să se desrobească din lanţul păcătos, ce ne încătuşează generoasele avânturi.

Credem, că facem fericiţi pe aceia cărora le luăm putinţa să trăiască în visurile lor sublime. Nebunul care îşi alcătueşte o altă viaţă, în care trăeşte fără grijă, e mai fericit de cât omul sdravăn, menit să se chinuiască în viaţa de toate zilele.

Anatole France spunea odată, că un copil e fericit pentru că în jocurile lui îşi creiază o viaţă a parte, pe care o simte şi pe care mai ales o vede. Urcat pe o scară îşi închipuie că conduce un vapor. Ii vede catargul şi pupa şi tribordul. Imensul covor din salon, sau curtea în care se joacă, o vede transformată în imensitatea apei de-asupra căreia navighează. Dacă mai târziu, la vârsta când jocurile încetează, omul păstrează facultatea de a-şi materializa închipuirea, el devine poet sau nebun. Bourget analizează pe nebuni, îi înfăşură într'o caldă simpatie şi stilul său învăluit într'o poezie discretă, dă extravagantului croitor precum şi celorlalţi eroi din cele zece nuvele, o notă particulară, care devine nouă în opera fecundului romancier.

Francois de Curel.

Théâtre Complet (4 volume)

Teatrele au revenit la acest dramaturg, care a făcut multă vâlvă în seara debutului, datorit lui Antoine, conducătorul faimosului Théâtre Libre. Multă vreme, în mijlocul produselor teatrelor de bulevard şi întunecat de gloria lui Bataille şi Bernstein, autorul *Noului Idol* fusese cu desăvârşire uitat. După ani de zile, s'au reprezentat două noutăţi: *La Danse devant le miroir* şi *L'âme en folie.* Critica dramatică l-a readus la ordinea zilei şi Francois de Curel, oropsitul, odată cu intrarea la Academie şi-a reluat locul în literatura dramatică, pe care din întunerecul unde vegeta, îl ocupa în pofida nedreptăţei soartei.

Astăzi îşi publică în 4 volume toate piesele lui, care devin şi mai interesante, pentru cei ce le-au discutat, întru cât sunt însoţite de istoricul fiecăreia şi urmate de amintiri personale ale autorului, amintiri cărora nu le lipseşte picanteria şi mai ales ironia omului ce se ştia cât poate, atunci, când lumea îl desconsidera.

Georges de Porto-Riche

Anatomie Sentimentale

Odată cu Francois de Curel, celălalt mare dramaturg francez, Porto-Riche, adună într'un singur volum „Anatomie Sentimentale", paginele preferate din întreaga sa operă de teatru. Volumul închinat „celor care au iubit" pune la un loc scenele cele mai bune, — după părerea autorului — din piesele, care fiecare, fără să se bucure de lungi serii în reprezentaţii, au provocat discuţiuni interesante şi au asigurat scriitorului un loc de frunte în teatrul contemporan francez.

Ales foarte târziu membru al Academiei, care de altfel nu l'a avut nici pe Molière în sânul ei, a fost sărbătorit la vreme de Edmond Rostand. Propunându-l pe Porto-Riche, ceilalţi membri, Rostand le-a spus: „Noi autorii dramatici nu putem sta în această incintă, câtă vreme părintele nostru al tuturora n'a găsit un jeţ, care să-i întindă braţele.

„Anatomie Sentimentale" coprinde pagini din: *Amoureuse, Le vieil Homme, La chance de Francoise, L'Infidèle, Le Passé, Le Marchand d'Estampes*, dintre care primele două sunt cunoscute publicului românesc de când cu reprezentarea lor, una la teatrul Regina Maria (Indrăgostita), cealaltă la teatrul Naţional, (Omul de altă dată). Aceste scene adunate sub alte titluri ca: „Les Maladresses du Coeur" pentru cele din *Amoureuse* sau „Misère Humaine" pentru *Le vieil homme* sunt o admirabilă exprimare a cugetărei lui Porto-Riche, care în teatrul său, teatrul iubirei, caută să rezolve cele mai chinuitoare probleme de dragoste, analizând şi disecând sufletele cu o putere de adevăr, ce exclude brutalitatea unui Bernstein. Conştient de această măiastră disecare, scriitorul îşi intitulează volumul cu „paginele preferate" *Anatomie Sentimentală.*

Pasiunile, meschinăriile, slăbiciunile, ca şi generoasele avânturi ale sufletelor chinuite în flăcările amorului pătimaş, sunt învăluite de Porto-Riche într'un străveziu văl de poezie, care caracterizează de altfel şi teatrul lui Henry Bataille, ucenicul lui cel mai de seamă.

Alături de un articol „Les Associées" publicat în Figaro la 1903, o admirabilă contribuţie la problema femenistă, mai găsim fragmente din versurile lui Porto-Riche publicate în volumul *Bonheur manqué.* Şi ele fac parte din această anatomie sentimentală, alături de piesele care i-au făcut un nume mondial, deşi autorul singur spune în una din poeziile lui:

J'aurai peut-être un nom dans l'histoire du coeur.

La Vita di Antonio Fogazzaro

Tommaso Gallarati-Scotti este un istoric literar, a cărui principală preocupare în sistemul lui de critică, e să pună în legătură viaţa intimă a scriitorului cu opera lui literară. De cele mai multe ori sistemul reuşeşte, cum e de pildă acuma cu autorul romanului *Il Santo.* Intreaga critică pe care o face operei literare a lui Fogazzaro, se reazemă pe documente inedite, culese din scrisorile intime ale romancierului, din povestirile altora şi mai ales din note împrăştiate, care ajută mult la cunoaşterea mediului în care s'a scris d. ex. *Daniel Cortis.*

Concordând viaţa cu opera sa literară, căutând legăturile ce ar exista între viaţa lui Fogazzaro şi personagiile romanelor sale, ajungem la concluzia, că mai toate, departe de a fi rodul imaginaţiei, au existat, evoluând într'o lume pe care autorul a cunoscut-o de-aproape şi care a avut o puternică influenţă asupra spiritului şi concepţiei sale artistice.

El face parte, ne spune istoriograful său, din familia acelor mari melancolici, cărora creştinismul le zâmbeşte cu toate nădejdile în viitor. Creştinismul acesta, însă, nu izbuteşte să împăciuiască prezentul, de-aceea Fogazzaro este ultimul romantic catolic, bolnav de nostalgia religioasă, caracteristică sufletelor, ce nu se pot da cu totul voinţei divine.

Otto Soyka.

Der Seelenschmied

In noianul de cărţi ce se tipăresc acum în Germania, memorii, studii, romane, povestiri, semnate de nume cunoscute şi necunoscute, în paginele cărora totul se învârteşte în jurul războiului, apare o carte cu titlul de mai sus, care în foarte scurt timp a adus celebritatea unui foarte tânar scriitor. Otto Soyka, după nume, de origină slavă, a reuşit în mijlocul atâtor preocupări de alta natură, sa atragă atenţia criticei asupra unei lucrări, care ese din banalul de toate zilele.

Acest „făuritor de suflete" al lui Otto Soyka este un tip „sui generis", care posedă facultatea de a citi în suflete şi de a suggestiona pe oameni. Se numeşte Elias Reklin şi are un prieten, pe Erhard Wesner, în tovarăşia căruia pune la cale tot ce se petrece, în mijlocul consternării generale a oamenilor oraşului. Bine înţeles, că în cele din urmă poliţia intervine cu toată străşnicia şi în vremea ce Elias se frământă pe banca acuzaţilor, Wesner, încearcă să smulgă juraţilor un verdict de achitare, suggestionându-i.

Sunt interesante peripeţiile romanului. Palidă reminiscenţă a scrierilor lui Edgar Poe, care în ale sale „Povestiri Extraordinare" s'a avântat în îndrăzneţ remarcabile, romanul tânărului Otto Soyka este o bună făgăduiala, deocamdata, pentru un om ce se dedică romanului poliţist.

Pagini de demult

Există în literatură şi în presa română, pagini, care, prin jocul ciudat al împrejurărilor, redevin de actualitate. Aşa de pildă astă-zi când în Transilvania, Bucovina şi Basarabia s'au înfiinţat teatre româneşti cu trupe care îşi alcătuesc tot soiul de repertorii, găsim că e interesant, ca titlu de document, să reproducem un articol al lui Mihail Eminescu, *publicat în revista* Familia *din Pesta la 30 Ianuarie 1870.*

Societatea care se înfiinţase în 1870 pentru fondul de teatru al românilor din Ardeal şi din Ungaria, cerea avizul poetului la alcătuirea repertoriului. Eminescu răspunde:

Teatrul românesc şi repertoriul lui

„Fiindcă ideia creării unui teatru naţional dincoace de Carpaţi prinde din ce în ce mai mult aripi şi dimensiune, fiindcă capacităţi tinere însemnate s'au simţit îndemnate de a spune şi ele câte-o vorbă în această privinţă, cred că'mi va fi permis şi mie să mă întind la vorbă asupra acestei chestiuni tot atât de frumoase, pe cât şi de folositoare.

Frumoasă, da..., dar folositoare? la ce?... îmi va replica poate o minte mai riguroasă întru dejudecarea aparenţii acestei instituţiuni omeneşti, care în partea ei cea mai mare e aşa de decăzută şi de cuprinsă de gangrenă.

Şi într'adevăr cum că omul nostru, judecând după cele mai multe zidiri, ce pretind a fi teatre, va avea dreptate să întrebe, cum pot fi folositoare locale şi Societăţi, care propagă fără conştiinţă libertinagiul în idei, în simţiri şi în fapte? — Pentru ca să feresc pe onorabilii cetitori ai acestor şire de confundarea teatrului-arte şi teatrului-meserie, mi-am luat libertatea de a uza de coloanele ziarului D-voastră, d-le redactor, se'nţelege, că fără pretenţiunea, cum că vorbele mele vor avea tăria aceea, care învinge şi convinge.

Care din cotro, cum am mai spus, a dat expresiune părerilor sale în privinţa aceasta.

Un domn colaborator al „Familiei" a spus d. e. cum că lucrul, ce ni trebue înaintea tuturora, este un loc, din care să ni se şoptească geniul naţional. Să ni şoptească geniul naţional! Bine!... Dar ce? Pentru ca să şoptească, trebue înainte de toate să aibă ce şopti. C! îmi va răspunde unul încrezut în literatura noastră dramatică, nu cumva noi n'avem repertoriu? — Ba repertoriu avem, cine zice că nu? numai ce fel de repertoriu? Uzez de pacienţa publicului, pentru de a-i înşira o listă a averii noastre dramatice.

1. Comediile d-lui V. Alexandri — pline de spirit, însă pline partea cea mai mare şi de imoralitate, cele mai multe apoi prea local scrise, amestecate cu greceşte, cu armeneşte, cu ovreeşte, cu nemţeşte, cu ruseşte, în fine adeseori un galimatias peste putinţă de a fi înţeles de Românii de dincoace de Carpaţi. — Cu asta să nu creadă cineva, cum că d-l Alexandri n'a avut talentul de a scrie. O, talentul l'a avut şi încă într'o măsură foarte mare, însă modelele şi ţintele, pe care pare a le fi urmărit, sânt foarte turburi. Cum că talent, care putea să se manifesteze în curăţenie şi frumuseţe, a fost în d-l Alexandri, dovedesc piese ca: „Cinel-cinel", „Craiu-nou", „Arvinte şi Pepelea"; ba chiar „Satul lui Cremene" al d-sale cu tot „Trifonius Petrinzelus", e mai curată şi mai frumoasă, în fine mai oglindă a poporului românesc, de cât „Lipitorile", în care Ovreiul vorbeşte ovreieşte, Grecul greceşte — astfel încât te miri de ce Sârbul nu vorbeşte sârbeşte?

2. Comediile cele mari şi pline de spiritul cel mai firesc ale d-lui M. Milo, care însă în frivolitate întrec încă şi pe ale d-lui Alexandri.

3. Comediile fără de spirit şi mai cu seamă fără de legătură ale d-lui Pantazi Ghica, pline de frazeologie franceză, la vederea cărora te'ndoeşti de vezi caractere ori numai păpuşi, — căci vorba în comediile d-sale nu e mediu, prin care se exprimă cugetări, ci un caos de fraze, care pentru profunditatea înţelesului din ele, merită a fi puse alături cu vorbele ţiganului pentr'o luiea de tutun.

4. In fine piesele cele sporadice, dar escelente ale d-lui Urechia, al căror păcat mare e acela, că nu sânt mai multe, că nu sânt cât de multe. Afară de asta e „Răsvan-Vodă" a d-lui Hasdeu — dramă în cele mai multe privinţi bună;—apoi mai sânt vr'o douătrei încercări oficioase ale unui domn Dimitrescu, care totuşi se pot juca din cauza unor merite adeseori îndoioase. La urma urmelor se'nţelege, că vom trece la piesele, ce nu merită a fi jucate — şi care sânt:

5. Incercările dramatice — mizerabile şi seci ale d-lui A. Lăzărescu. Acest domn Lăzărescu a scris 2 volume de poezii şi apoi drame ca: „Lanuto", „Massim pitorele", comedii ca: „Un amor românesc", Boerii şi ţăranii" — şi 'n toate aceste volume de poezie şi proză nici o idee, o limbă ce numai românească nu e, în fine o secăciune cumplită, care dacă a scăpat de flagelul criticei, asta a fost numai din cauza obscurităţii autorului lor, — obscuritate care l'ar fi cruţat şi de şirurile acestea, dacă n'aş fi cetit cum că a avut cutezarea de a pune în repetiţiune unul din mizerbilele sale producte: „Boierii şi ţăranii". — Ca în treacăt şi alături cu d-l Lăzărescu citâm dramaturgi ca: Halepliu, Mavrodol, St. Mihăileanu, Carada etc. etc. in infinitum şi din ce în ce mai ad absurdum. — De piese originale tot de categoria asta, foieşte apoi provincia. Acolo-şi duc strălucita lor existenţă coronate cu hârtie aurită umbrele trecutului: Mihaii Viteji, Ştefanii-cei-Mari, Bogdanii-cei-chiori — apoi un repertoriu comic minunat d. e.: „Lumea ca nelumea sau domnia asupra stelelor", „Balamucul sau înţelepţii şi nebunii", „Contrabanda de la Giurgiu" (respective Galaţi, Brăila, Turnu) — apoi drame ca „Tudor cu caucul de doi coţi", „Manole Sârbul" etc.

6. Venim cu părere de rău la creaturile dramatice ale d-lui Bolintineanu. O repetăm cu părere de rău, căci naţiunea aştepta cu mult mai mult de la poetul cel mare şi iubit, de la copilul ei cel desmierdat, decât acele drame fără caractere, fără scop, fără legătură, imposibile prin nimicnicia lor, astfel că autorul lor se pare a fi uitat că e compunătorul plin de geniu şi inimă al „Cântecelor şi al plângerilor"— a „Baladelor", — sânte oglinzi de aur ale trecutului românesc. Dacă am fi să alegem între comediile lui Alexandri şi dramele lui Bolintineanu, — sigur că am trebui să alegem comediile, care cu toată frivolitatea lor, respiră pe fiecare pagină o mulţime de spirit, de caracteristică şi de viaţă palpitândă; pe când dramele d-lui Bolintineanu nu au nici un fond de viaţă, ba încă adesea respiră un fel de imoralitate crasă şi greţoasă (Vezi d. ex. „Ştefan-Vodă cel Berbant"). Cauza căderii celei adânci a d-lui Bolintineanu în aceste creaţiuni, pare a fi împrejurarea cum că a aruncat ochii pe geniala acvilă a Nordului: pe Shakespeare. Intr'adevăr, când iei în mână opurile sale, care se par aşa de rupte, aşa de fără legătură în sine, ţi se pare, că nu e nimica mai uşor, decât a scrie ca el, ba poate a'l întrece chiar prin regularitate. Insă poate că n'a existat autor tragic, care să fi domnit cu mai multă siguritate asupra materiei sale, care să fi ţesut cu mai multă conştiinţă toate firele operei sale, ca tocmai Shakespeare; căci ruptura sa e numai părută, şi unui ochiu mai clar i se arată îndată unitatea cea plină de simbolism şi de profunditate, care domneşte în toate creaţiunile acestui geniu puternic. Goethe — un geniu — a declarat cum că un dramaturg, care ceteşte pe an mai mult de una piesă a lui Shakespeare, e un dramaturg ruinat pentru eternitate. Shakespeare nu trebue cetit, ci studiat, şi încă astfel, ca să poţi cunoaşte ceea ce-ţi permit puterile ca să imiţi după el, — căci după părerea mea, terenul Shakespearian, pe care d. Bolintineanu ar fi putut să-l calce mai cu succes, ar fi fost acela al abstracţiunii absolute, cum sânt d. e. Visul unei nopţi de vară, Basmul de iarnă, Ceea ce vreţi etc., — iar nu terenul cel grav şi teribil cu materia lui cea exactă şi cu pretenţiunea cea mare de a fi înainte de toate adevărat.

Supt 6 voiu cita piese care merită într'adevăr să se reprezinte pentru că au poezie, sânt lucrate cu conştiinţă multă şi cu talent mult, deşi adevărul nu e tocmai păzit pretutindenea. Acestea's: drama „Rienzi" a lui Bodnărescu, dramatizare destul de nimerită a romanului lui Bulwer cu aceeaşi numire, şi drama: „Grigore-Vodă" a lui Depărăţianu — o genială aruncătură pe hârtie, ruptă în ţesătura ei, neade-

(Continuare în Pag. 4-a)

vărată şi neverosimilă pe nocurea: însă în orice caz, mai bună decât multe traduceri din franceză, care au avut onoare de a batjocori scena română.

Va să zică de vom face o socoteală conştiincioasă a averii noastre proprii dramatice, vom vedea, că-s puţine piesele acelea, care prin existenţa lor nu prostituă Teatrul Naţional — şi adese-ori într'un mod precâ... de corupt pe atât şi de barbar şi de necult. (Vezi comedii originale ale d-lui I. Caragialy).

De aceea eu găsesc că cea mai bună idee de a începe un teatru naţional, e aceea ce a pus-o pe tapet d. Lăpădatu 1) Un almanah pe fiecare an, care să conţie numai lucrări dramatice, se'nţelege că bune. D-nul Lăpădatu şi junimea română din Paris în genere, au ocaziunea de a vedea jucând artiştii cei mai mari ai Europei şi jucându-se piesele cele mai bune, care astăzi cel puţin dau tact şi ton întregei Europe dramatice. Théâtre français Odeon Gymnase — iată nume ai căror sgomot trece departe afară din marginile Franciei, însoţit de prejudiciul frumos al unei valori atât estetice, cât şi etice. Subsemnatul nu are înaintea ochilor săi, decât teatrul de curte al Vienei, care şi el, de când cu demisiunea lui Laube, e într'o decadenţă vădită şi cu toate acestea aerul cel curat, poetic, plin de minte şi inimă care-l respiră într'o instituţiune clasică, îţi insuflă desgustul cel mai mare pentru tot libertinagiul de spirit şi de inimă care înfloreste într'o oricare crasă şi nespovedită pe toate celelalte teatre.

Se 'nţelege, că înjghebând repertoriul cât îl avem, culegând actori de categoria acelora, cari i-am văzut râzând şi la lumina zilei de tot ce-i frumos şi bun; se înţelege că astfel am putea să deschidem un teatru chiar de azi, fără ca naţiunea să contribue ca atare un ban măcar, pentru că masa poporului aleargă cu banul din urmă chiar, pentru a vedea reprezentându-se înaintea sa necuviinţi pe care eu, să am o putere, le-aşi pune sunt privigherea tribunalului corecţional..., dar oare dacă naţiunea ca atare se simte dispusă ca să contribue pentru înfiinţarea unui teatru naţional, ea să cadă în aceleaşi greşeli, în care a căzut lumea toată? Oare noi să nu învăţăm din greşelile altora? Să nu ne folosim de împrejurarea cea în sine favorabilă, cum că simţul poporului nostru e încă vergin şi necorupt de veninul farselor şi a operelor franceze şi nemţeşti? — Din contra... să ne folosim de împrejurarea asta aşa de favorabilă într'un timp în care atmosfera Europei întregi e infectată de corupţiune şi de frivolitate, ca tocmai într'un asemenea timp noi să dedăm publicul nostru, folosindu-ne de neexperienţa lui, cu creaţiunile geniilor *poterice*, cu simţeminte mari, nobile frumoase, cu idei sănătoase şi morale.

Dar îmi va replica cineva, cum că publicul nu va înţelege acele creaţiuni ale geniilor *poterice* într'o privinţă va avea dreptate; pentru că drept vorbind, direcţiunea asta nobilă a scenii inaugurate în România cu succes de d-l Pascali prin piese de Scribe şi Sardou, această direcţiune pentru Românii din Austria va rămâne timp mai îndelungat poate neinţeleasă. Cauza e foarte simplă. Intâi piesele acelea sânt expunerea unor obiceiuri şi a unei vieţi publice foarte desvoltate pe care la Românii din Austria în genere mai nu le găseşti, a doua e: cum că autorii reprezentaţi, înainte de toate nu sânt naţionali. Prin aceasta nu voiu să zic, cum că naţionali româneşti, ci naţionali în genere, autori adecă de aceia cari înţelegând spiritul naţiunii lor, să ridice prin şi cu acest spirit pe public la înălţimea nivelului lor propriu. In orice caz autorul trebue să scrie pentru publicul ce'l are; — deşi nu zic, şi încă cu tot dinadinsul nu voiu să zic, ca el să se coboare până la publicul lui. Această manoperă minunată de-a ridica pe public la sine şi de-a fi cu toate acestea înţeles în toate de el, au priceput-o într'adevăr prea puţini — ci Germanii şi Francezii n'au înţeles'o de fel. Modele în astă privinţă sânt dramaturgii spanioli, Shakespeare, şi un autor norvegian, Românilor poate prea puţin cunoscut, dramaturgul Björnstjerne Björnson. Dar un dramaturg e, care întrunind mărime şi frumuseţe, curăţenie şi pietate adevărat creştină se ridică cu totul din cercurile cele esclusive numai ale unor clase ale societăţii până la abstracţiunea cea mai mare şi *poterică* a poporului. Pe popor, în luptele sale, în simţirea sa, pe popor în puterea sa demonică şi uriaşă, în înţelepciunea sa, în sufletu său cel profund ştie a'l pune pe scenă Victor Hugo şi numai el. Adorator al poporului şi al libertăţii, el le reflectă pe amândouă în contururi mari, gigantice pe care adeseaori puterile numai omeneşti ale unui actor nici că le pot urmări cu expresiune. Pe acest bard al libertăţii îl recomandăm cu multă seriozitate junimi ce va vrea să se încerce în drame naţionale-române.

Dar se prea poate cum că junimea noastră să se *escuse* cu lipsa şi sărăcia. Cine vrea să se scuze cu lipsa şi sărăcia, acela în mine cel puţin nu şi-a dat peste omul său, dacă cunoaşte limba germană, se înţelege. Operele, d. ex., fiecare în parte costă 10 cr. (Philipp Reclam jun Universal Bibliothek), cine însă nu vrea să studieze piese teatrale clasice în cohesiunea lor cea organică, acela va face mai bine să cumpere broşurile din: Classische Theater-Bibliothek aller Nationen (Stuttgart. Expedition der Freya). Adevărat cum că aceste broşuri costă câte 18 cr.; însă prezintă folosul acela, cum că fiecare din piese e precesă de o introducere în genere bine scrisă, care expune clar cohesiunea internă şi valoarea estetică şi etică a piesei. In genere noi nu sântem pentru traduceri, ci pentru compuneri originale; numai aceea voim, ca piesele, de nu vor avea valoare estetică mare, cea etică însă să fie absolută. Ni place şi nouă şi gluma mai bruscă, numai ea să fie morală, să nu fie crudă pe spatele a ce e bun. Ni place nouă şi caracterul vulgar, numai corupt să nu fie; onest drept, şi bun ca litera evangheliei, iată cum voim noi să fie caracterul vulgar din drame naţionale. Dacă cineva se simte anume dispus să trateze materii tragice, ori comice din poporul ţăran, îi recomandăm de model pentru cea dintâi sublima dramă a lui Frideric Hebbel: „Maria Magdalena" pentru cea de a doua comediile cele poporale ale poetului danez Holberg. Nu să le imiteze, nu să le traducă, ci numai să le aibă de măsurariu, pentru ce va scrie în acest gen. Sânt bine venţi autorii aceia, cari chiar cu talent mai însemnat şi-au dat silinţă onestă de a scrie solid şi sănătos fără jignirea moralei şi a cuviinţei — adeseori încă autori de aceştia sânt mai de preferat de cât de aceia, cari strălucesc prin luxul cel bogat al fantesiei, prin verva cea plină şi strălucită a spiritului; tot aşa precum adeseori e mai de preferat apa cea vie, curată, proaspătă, care constitue o condiţiune neapărată a vieţii, înaintea chiar a parfumatelor vinuri ale orientului.

Repet dar, cum că studiul cel serios al dramaturgilor naţionali, acela numai poate să ne aducă, ca să compunem un repertoriu naţional român, care nu numai să placă, ci să şi folosească, ba înainte de toate să folosească.

Al doilea moment în crearea teatrului naţional, sânt actorii. Dacă repertoriul e sufletul unui teatru, actorii cânt corpul lui, sânt materia, în care se întrupează repertoriul. Dacă naţiunea română se va simţi dispusă de a contribui într'adevăr din toată inima pentru un teatru, care să-i facă onoare, ea va crea stipendii pentru actori şi actriţe. Cum că în alegerea acestor stipendişti procedura urmează din însăşi natura artei, ca să fie alta decât la conferirea stipendiilor pentru specialităţi, asta se înţelege de sine, şi nu cred că aşi avea nevoe s'o dovedesc. Care însă e acea procedură, îmi rezerv, cu bunăvoinţa d-stră, de a o desvolta altă dată în coloanele stimatului Domniei-voastre ziar.

Ca un postscript voi adăuga un consiliu esenţial, acela adecă de a nu imita autori de limbi oculte, cari n'au făcut calea în jurul lumii d. e. ruşi, maghiari, sârbi — din cauza simplă, cum că aceşti'a au în adevăr câte ceva original care place, însă elementul etic din ei e infectat. Astfel de autori plini de spirit şi originalitate, cari cu toate acestea sânt răi, avem şi noi în sfera literaturii dramatice. Să mai cităm încă odată pe d-nii Alexandri şi Millo? O declarăm, cum că după cele ce am spus, nu trebue nimeni să-şi facă o idee mică despre aceşti literaţi români; căci o idee rea (care-i a noastră), nu e încă o idee mică. Din contra, cine vrea să studieze caracteristica, fisionomia psihologică, originalitatea poporului românesc, pe acela îl consiliăm cu tot dinadinsul să studieze comediile d-lui Alexandri".

MIHAIL EMINESCU

1) Poetul ardelear Ioan Lăpădatu (născut la 1844 mort la 1878), care studia pe atunci literile la Paris. Articolul de care face pomenire E., s'a tipărit in *Familia*. V, 1869, No. 42 p. 493.

Filmul

Un program ales

Cinematograful Select-Central, din calea Victoriei, s'a distins în totdeauna prin alegerea deosebită a filmelor.

Seria ultimelor filme americane terminându-se, cu începere de mâine, începe DIOMIRA JACOBINI, cea mai drăgălaşă ingenuă italiană, care va reapare în minunatul rol, al Dolorettei din mişcătoarea dramă „Jertfa demimondenei".

Plictisită de monotonia traiului ce-l ducea, Dolorette înebunea. Zorită şi de aşa zişii ei protectori şi căutând să-şi mai schimbe felul de trai, fu prinsă cu mâţa 'n sac, cum era şi natural şi închisă într'o casă de corecţie. Acelaş lucru se întâmpla şi în căsnicia lui Enrico Prunier unde bărbat şi nevastă se săturaseră unul de altul. Sărmanul Prunier făcu apel la bunătatea bunului său amic Contele Renato de Chamly şi îi ceru să vie să le mai ţie de urât. In timpul ăsta Doloretta este eliberată din casa de corecţie, dar alungată de pretutindeni unde se ducea să ceară de lucru. In prilegia ei dă de nişte vechi cunoştinţi care îi propun să vie să-i ajute la cârciuma lor. Ea se duse cu ei, dar îşi luă măsurile ce le credea de cuviinţă. Sărmana iubea în ascuns pe Renato pe care îl vedea zilnic preumblându-se prin sat, dar el n'o băga în seamă.

Protectorii ei sunt anunţaţi că un vechiu prieten de al lor, Marchizul de Ruvier, vine îmbogăţit din Amerika şi îi chiamă la el. Ei se grăbesc să-l ascuite şi o ia şi pe Dolorette cu ei. Aici ea este descoperită în travestiul ei şi făcută părtaşă la o agenţie care avea de scop să scape pe femei de bărbaţii lor şi contrariul. La această agenţie recurge şi Odetta Prunier. Ei ia ca momeală pentru bărbatul său pe biata Doleretta. Aici efectul este însă dezastruos, căci şi Enric Prunier şi Renatto se îndrăgostesc de ea. Ea însă preferă pe vechiul ei ideal şi fuge împreună şi îşi clădesc un cuib al fericirei. Renatto nu vroia să o aibă decât ca logodnică până în ziua căsătoriei lor la care se opunea însă mama şi bunica lui. Insă în aşteptarea răspunsului lor duceau o viaţă îngerească, distraţi şi de bunul prieten a lui Renato, Ludovic Lavalier zis şi Sfortunello, care le înveselea traiul cu firea lui glumeaţă. O nenorocire însă trebuia să întunece fericirea lor Şeful Agenţiei marchizul de Rovieri, căzu ca o bombă în căminul lor silind pe Dolorette, să se întoarcă la ei deoarece cassa suferă. Ea se opune.

Rivier vede tabloul contesei mamei lui Renato pe care canalia o avusese odată. Imediat îi veni în minte ideia şantajului. Dolorette însă fără voia ei află şi caută să o scape. Ea asistă la o întâlnire a lor, în care păcătosul cere colierul contesei în schimbul scrisorilor lor. Renato aude sgomot şi caută să vadă ce este.

Dolorette îl vede se duce să anunţe pe contesa, să fugă, iar ea sărmana rămâne cu mizerabilul Ruvier. Aşa îl găseşte Renato. Simte sărmanul că înebuneşte la vederea ei. Fuge blestemând-o. Contesa însă se revoltă şi vroia să se ducă să spue totul lui Renato. Dolorette o opreşte, în schimb ea sărmana apucă iarăşi drumul pribegiei alungată de soartă.

Drept complectare la acest program se va reprezenta şi minunatul film Match Carpentier — Joe Beckett. — în care Carpentier, şampionul box, al Franţei a câştigat şampionatul Europei. După cum se ştie, Carpentier se va bate zilele acestea cu şampionul Americei pentru şampionatul mondial al lumei.

Expoziţii

Nicolae Vermont. — Cnisiu. — Bîrcă. — Bunescu. — Gabriel Arphy. — Henry Ginsberg Expresionism. — Lore şi Arh Goilav

Cine 'şi aduce aminte cât de rare erau expoziţiile de pictură şi artă plastică la noi, poate deduce din numărul mare de expoziţiuni pe care'l avem acum, ce progrese trebuie să fi făcut arta la noi şi cât de mult trebuie să se fi răspândit în public gustul şi trebuinţa de artă. Aceasta în ipoteza că în artă cantitatea ar avea vre-o valoare. Pletora de expoziţii în sine nu poate fi însă decât o măsură a cererei sporite a publicului, asupra calităţei lor însă, rămâne să se judece de la caz la caz. Fapt este că mari centre artistice nu văd atâtea expoziţii de artă, câte adăposteşte deodată Capitala noastră. Arta noastră tânără, e expansivă ca toată tinereţa, ea e grăbită să se arate, să provoace critica sau mai bine, să provoace admiraţia. In ţările cu o veche cultură artistică drumul spre publicitate e mai dificil şi trebuie să treacă multă vreme, pentru ca un artist să deschidă o expoziţie specială. Aceasta nu însemnează că ne plângem de avalanşa de expoziţii de la noi. Ea e un simptom îmbucurător şi îngăduie selecţiunea ce singură duce spre acea autocratică a artistului, care e baza progresului artei.

*

Voi avea să mă ocup în acest loc de aceste numeroase expoziţii. Nu totdeauna le vor putea cerceta pe toate. Omisiunea vre-uneia ar putea poate une-ori, dar nu totdeauna, să însemneze că opera artistului nu prezintă interes. Aceasta ar rămâne totuşi o apreciere subiectivă, căci tocmai în critica artistică, elementul subiectiv e cel predominant. Talentul însă, chiar dacă e necunoscut, merge înainte până birueşte. Şi critica nu a avut în totdeauna o mână fericită. Ea a condamnat multe talente mari, cari au devenit apoi glorii ale artei. E cazul lui Claude Monet, al lui Millot al cărui Angelus vândut pe câte-va mii de franci, a fost cumpărat în urmă cu opt sute de mii de franci aur, al lui Adolphe Mengel, al tuturor novatorilor. Arta-i grea şi critica uşoară, un motiv mai mult să nu fie uşuratecă. Arta-i lungă şi viaţa scurtă, un motiv ca artiştii cari simt într'înşii chemarea să nu dispereze. Dar criticul nu poate spune de cât ce crede şi simte. In conştiinţa sa însă, cunoscând precedentul atâtor erori, va fi mai puţin gata să condamne şi va vedea un mai esenţial interes pentru artă, căreia în definitiv şi el e chemat să servească, ca să încurajeze şi să îndemne. Cu indulgenţă în aprecieri, arta noastră picturală şi plastică a făcut progresele pe cari le-a făcut şi cred că suntem încă departe de perioada în care autodafeurile critice sunt îngăduite. A călăuzi paşii timizi ai celor tineri, a pune în evidenţă operile talentelor mature, a îndruma publicul spre încurajarea tuturor şi a trece cu o vorbă blândă sau cu tăcere peste un nechemat, — e o regulă care poate părea unora pătată de slăbiciune, dar de la care nu cred că recenzentul artistic, căci cuvântul critic în asemenea împrejurări ar fi pretenţios, poate să se abată încă.

*

„Maison d'art" — „Casa artei" e realizarea unei idei excelente. E încercarea de a crea un mediu artistic pentru expoziţiile de artă. Incercarea a reuşit pe deplin. In momentul acesta chiar Casa artei adăposteşte expoziţiile mai multor artişti şi vizitarea ei e de un real interes şi o adevărată plăcere.

Nicolae Vermont, cel mai fin dintre artiştii noştri recunoscuţi, expune lucrările sale delicioase în culori, armonie şi compoziţie. Tecnica lui s'a mai afinat încă. Ea găseşte efecte fără nici o sfortare şi zmulse culorilor cele mai delicate şi mai variate nuanţe. Gustul lui Vermont e al unui delicat, tecnica lui a unui meşter. Pentru a ne da seamă de toate calităţile lui Vermont, ar ajunge să lăsăm ochii să se umple de florile pe cari le expune. Cele albe cu nesfârşita lor gamă cromatică (11), cele mov, de un sombru delicat pe un fond corespunzător (26) şi minunatele flori de câmp în culori luate par'că de pe paleta lui Dumnezeu. Aceleaşi calităţi de fineţe şi graţie regăsim în viziunea reală şi totuşi ideală din parc (8), pe când portretul (16) uimeşte prin bogăţia şi armonia culorilor şi graţia formei. Calităţile de compoziţiune ale lui Vermont apar iarăşi în toată amploarea lor într'o schiţă biblică „Fica Văduva din Jair" (34). Pictorul ne prezintă scena în momentul când Mântuitorul învieazâ din moarte pe fiica văduvei, — pe când deoparte, la o distanţă respectuoasă, simţi mai mult, de cât o vezi, mulţimea curioasă şi uimită.

Odată cu Vermont şi alături de dânsul expune d-l Canisius. Un om modest şi un talent remarcabil. Il cunosteam din diferite expoziţii în cari se prezenta cu câte-va gravuri, cu câte o pictură, dar nici odată cu un număr mai mare de lucrări cari să permită o apreciere mai complectă a personalităţei sale artistice. Expoziţia de acum îngăduie în fine aceasta şi cred că ori-cine va împărtăşi cu mine sentimentul că e păcat că a trecut atâta vreme până când să facem cunoştinţă mai apropiată a unui talent atât de original, unui artist atât de constiincios. Ni se pare că nu există criteriu mai bun pentru aprecierea capacităţei tecnice a unui pictor, de cât desemnul, litografia şi gravura, în cari cu cele mai reduse mijloace şi fără posibilitate de trişare, artistul trebue să producă efecte, să emoţioneze, să impresioneze. Lucrarea în alb şi negru pune pe deasupra mai mult în evidenţă slăbiciunile tecnice, de cât calităţile, aşa că cine se ocupă de dânsa, trebuie să fie foarte sigur de sine. E cazul d-lui Canisius. Nu pot îndeajuns atrage atenţiunea asupra unor cartoane atât de puternice ca Noaptea Invierii (2) în care efecte uimitor de impresionante de clar obscur sunt obţinute. La toacă (4) în care lungimea orizontului, seninătatea aerului, imensitatea oraşului se întinde la picioarele Călugărului, ca altădată Sionul păcătos la picioarele Celui care chema noroadele la o viaţă nouă. Dar peisagiul din Cismigiu (16), priviţi'l cu atenţiune, vă va spune totul despre Canisius. Ar fi de dorit ca colecţionarii noştri, cumpărătorii de picturi, să se îndrepte mai mult de cât o fac până acum, artei acesteia de alb şi negru, care e cel mai sigur criteriu al gustului sigur. Dar un desemnator şi meşter ca acel ce ni se arată a fi d-l Canisius în aceste lucrări, trebuie să fie cu deosebire interesant şi în pictura în ulei şi într'adevăr pânzele ce expune, justifică pe deplin ce făgăduiesc cartoanele. D-l Canisius, ni se relevă ca un meşter al formei, ca un poet de o blândeţe şi intimitate, cari fac bine şi emoţionează adânc. Simplitatea tecnicei sale încântă ochiul şi caracterul esenţial al firei sale: modestia, cucereşte. Ce perspectivă în toamnă (3), ce poezie resemnată în Mauzoleul de la Teke (13), ce admirabilă pricepere şi redare a mediului în Moara şi Bala din Balcic (11 şi 14). Dintre aquarele însă, aşi dori să mai relev anume splendida Curte veche (1), înainte de a pune punct.

D-l Bunescu arată un şir întreg de pânze cari denotă un real talent. Dacă e oare-care monotonie în tecnică şi uniformitate în concepţie, sunt însă şi unele tablouri cari arată că d-sa mai are şi alte coarde la lira sa. Trandafirii acăţători (7) în cari răzbeşte viaţa vie, Toamna în parc (24), Gâdlă umbrită (38) Pe marginea drumului (104) ca să cităm numai câte-va, sunt martorele unui real talent.

Pictorul Gabriel Ştefănescu Arephy expune câte-va pânze pictate cu dragoste, impresii după natură fixate în pete mari şi plastic, pline de făgăduinţe pentru viitor, tipuri de ţigance, peisagii (7 şi 18), ţiganca cu flori (3), flori (28), trandafiri de cel mai roz roz (6), denotând un ochi şi un gust sigur.

D-l Henry Ginsberg, un autodidact expune caricaturi şi şarje de tipuri cunoscute ale Bucureştilor, adesea străbătute de o binevoitoare ironie, totul un joc agreabil de diletant de talent.

*

Un artist cu desăvârşire interesant, e sculptorul Burcă. Din cele câte-va bucăţi pe cari le expune acum, capeţi impresia unei viguroase concepţiuni şi a unei dalte energice, care în... ştie să devie şi alintătoare, când subiectul o cere. In „Voi învinge" un bust de mărime supranaturală; cu o puternică şi hotărâtă caracterizare a muşchilor în încordarea supremă a voinţei cu o sigură detailare a expansiunei, se observă influenţa lui Rodin. In schimb în „Fără popas", atacă eternul subiect al vieţei. Pe marginea unei prăpăstii omul aleargă înainte, tot înainte. Greu apasă asupra lui stânca, pe când din urmă moartea'l fugăreşte întinzând mâna ei osoasă după dânsul. Subiectul e vechi cât arta. In simbolismul său sesizant el a tentat în toate vremurile pe artişti. La cei din trecut omul întinde zadarnic mâna după noroc, după Fortuna, pe când moartea o întinde cu mai mare siguranţă după dânsul. La d-l Burcă omul aleargă după... nimic, după neant. E oare-cum variaţia modernă a eternei teme a Ecclesiastului, asupra zădărniciei vieţei. D-l Burcă ne dă un grup plastic care prin perfecţiunea formei şi mai ales prin bogăţia mişcărei, este o operă de artă cu totul remarcabilă. Viguros în aceste bucăţi, cu brutalitate Rodiniană în prima, cu puritate clasică în a doua, d-sa ştie să'şi mlădieze tecnica până la exprimarea celor mai delicate nuanţe când subiectul o cere, după cum arată linia elegantă a medalionului Cap de femeie şi a Nudului modelat în veară pe care le arată şi mai cu seamă Faun şi Nimfa.

Intr'o sală a „Casei de artă" d. Mathy Teutsch expune picturi şi sculpturi expresioniste. Sunt compoziţii şi sunt senzaţii. Sunt culori vii îmbinate într'un fel de arabescuri decorative în pictură, sunt ciopleli din topor în lemn, cari amintesc puternicile plastici epigtiene sau siriene. Am cetit acum de curând o carte întreagă a unui cunoscător asupra expresionismului. Nu am înţeles mare lucru despre dânsul. Mi-e teamă că nici autorul n'a prea găsit cuvinte potrivite pentru a-l explica. Ce este expresionismul n'a putut defini. După ce am văzut în expoziţia d-lui Teutsch şi la noi pilde practice de expresionism, mărturisesc că nu sunt mai avansat. E fără îndoială o lume nouă de gândiri şi senzaţii cari să luntă să găsească o formă nouă. E o întoarcere spre primitiv, dar nu e încă ceva precizat, clarificat. Nu avem dreptul să trecem cu …nii şi negaţiuni peste ce nu înţe[illegible]m (sculpturile sunt mai accesibile şi ne spun ceva). In istoria artei sunt prea multe exemple de biruinţa unor curente pe cari contemporanii nu le-au înţeles şi acceptat pe dată, şi cari, cu vremea au devenit bun comun.

Ar fi nedrept dacă înainte de a părăsi Casa de artă nu aş releva obiectele de artă decorativă, ce expun Lore şi Arh Goilav. Sunt văluri şi eşarfe şi stofe şi perdele, şi perne şi feţe de mese, prevăzute cu decoraţiuni de mână, delicii de culori şi forme, de un gust ales, de o armonie fascinantă, obecte de adevărată artă, cărora frumoasele noastre atât de iubitoare de podoabe ar trebui să le dea o deosebită atenţiune şi preferinţă faţă de obiectele ce cumpără în general şi cari sunt fabricate cu duzina.

*

In numărul viitor despre marea expoziţie dela Ateneu a d-lui Costin Petrescu, despre cea a d-lui Lazar de la Muller şi despre alte câteva cari sunt deschise acum.

B. BR.

Insemnări

Povestea unui nume

La o vârstă destul de înaintată Anatole France s'a căsătorit. Pe actul stărei civile, marele scriitor a semnat: Anatole Thibault şi multora li s'a părut ciudat. Sunt foarte mulţi din admiratorii lui, care n'au ştiut, că acesta este adevăratul nume al ilustrului romancier. *France* este un nume împrumutat în urmatoarele împrejurări:

Când garda lui Carol al X-a a fost disolvată la 1830, vechii legitimişti au vrut să facă un rost pe lume tuturor acelora care l'au slujit, pe rege, cu credinţă până la urmă. Printre aceştia erea unul care se numea Thibault şi pe care camarazii îl poreclise: France!

L'au întrebat ce vrea şi omul care avea mare pasiune pentru citit, răspunse:

— „Vreau sa vând cărţi!

Pe malul Senei în fa'a Luvrului, unde Thibault avea o mica librărie, se născu a 1844, Anatole. In mijlocul ediţiilor „princeps" printre care erea şi una a lui Pantagruel, în mijlocul a tot ce'd ţi vechi şi estampe, care îi evocau un trecut literar şi artistic strălucit, viitorul romancier avea să-şi facă educaţia literară, avea să împrumute pentru mai târziu porecla tatălui său şi să simtă vocaţia, care trebuia să dea omenirei pe genialul Anatole France!

Knut Hamsun

Premiul Nobel pentru literatură a fost obţinut anul acesta de scriitorul norvegian Knut Hamsun, cu totul necunoscut la noi. De-abea acuma o casă de editură se gândeşte, să ni-l traducă şi de-abea acum vom ceti ceva de el.

Knut Hamsun este socotit astăzi drept cel mai bun scriitor norvegian. Stilul lui de multe ori ironic, alte ori de-o brutalitate specifică literaturei de Nord aduce cu acela al lui Gorki sau al lui Leonida Andreiew. Cel mai bun roman al lui *Pan* este o zugrăvire a locurilor unde s'a născut, în cadrul cărora se petrece o acţiune cel... comunu senzaţionalului obişnuit. Un alt roman al lui *Foamea* este un fel de autobiografie, unde Hamsun îşi descrie tribulăţiile dela începutul vieţei. Romanul este interesant prin urmărirea etapelor în care din când în când, a poposit premiatul de azi, odată grădinar, altădată ziarist şi chiar conductor de tramvaie

In

Adeverul literar şi artistic de Dumineca viitoare, şahiştii vor găsi interesante probleme şi partide de şah, cări vor apare cât mai des

MAGAZINUL „RULETA"
Bucureşti — Piaţa Sf. Gheorghe — Bucureşti
Anunţă distinsa sa clientelă că a primit din Franţa, O BOGATA şi FOARTE VARIATA COLECŢIE de MODELE ca:
ROBES de CHAMBRE de MĂTASE imprimată şi brodată
COMBINEZOANE DIN SOIE LAVABLE
BLUSE din Crepe Georgette şi Crepe de Chine
Pyjamale fantezie p. Dame
LINGERIE de MĂTASE şi de LINON, etc. brodate şi lucrate de mână, ultimile noutăţi
Direcţiunea nu poate îndeajuns a recomanda Onor. sale clientele, să se grăbească a profita de această rară ocaziune
Mărfurile sunt puse în vânzare cu preţuri foarte moderate.

Cinematograful

La această rubrică ne propunem să ne ocupăm de arta cinematografică. Evident, că potrivit programului nostru nu ne va interesa decât acele produse ale caselor mari, cari au legătură cu arta. Filmele poliţieneşti şi acelea cu mascaţi şi nemascaţi, Za la mort şi Za nui anumit public, care se inspiră din ele, pentru a aplica în viaţă unele episoade, dând de lucru poliţiei, vor fi combătute cu toată rigoarea. A fost o vreme, când cinematograful, ajungând la perfecţia de care se bucură azi, casele mari de editură se întreceau în proectarea pe pânză a lucrărilor de valoare din literatura universală. Romanele lui Victor Hugo, ale lui Zola, fantezia lui d'Annunzio, Salambo al lui Flaubert, Quo Vadis şi Cabiria, fură câtăva vreme o glorie a filmului şi niciodată nu s'a binecuvântat mai mult, o invenţie de o reală valoare şi de o mai perfectă utilitate.

Preocuparea artistică a acelora care găseau subiectele precum şi acelora care realizau o inscenare de toată frumuseţea erea mai presus de orice laudă şi o invenţie nouă nu poate fi mai serios cercetată decât atunci când vine în ajutorul progresului omenirei.

Astăzi, cinematograful devenit o industrie în care s'au investit capitaluri enorme, — se socoteşte cifra la mai mult de 15 miliarde, — casele de editură vor cu mijloace puţine, să câştige sume fabuloase, speculând anumite înclinări ale publicului. Ce ne-am face, dacă n'ar exista şi-o poliţie de moravuri, care să interzică faimoasele filme „numai pentru domni!" Banditii mascaţi şi nemascaţi, Za la mort şi za la Vie, bandele negre şi albastre, şobolanii cenuşii au înlocuit fericita inspiraţie din alte vremuri, când Asta Nielsen, Psilander, Maria Carmi sau Lida Borelli, pasionau publicul ce suferea cu ei în întunericul sălei de proecţii.

Această pervertire a gustului public sau poate coborârea la gustul majorităţei spectatorilor se datoreşte caselor de filme americane în luptă cu cele franceze. Filmele de aventuri cu inscenări colosale, cu incendiile şi prăbuşirile de case, cu indivizi care trec dintr-un oraş la altul, agăţaţi de firele telegrafice, cu înfiorătoarele situaţii ale eroilor supuşi la tot soiul de piedici tragice întâmpinate în decursul alergărei dupe o comoară furată sau dupe o „lady" închisă într'o ladă zidită pe vârful unui turn, excită curiozitatea publicului, dar sunt departe de senzaţia artistică, singura senzaţie pentru care a fost născocit cinematograful. Filmul francez, caracterizat prin gust, tact şi măsură, ca şi filmele nordice, în care pasiunile sunt exteriorizate de mimica artiştilor aleşi din teatre, se învălue într'un văl uşor de poezie care dă aripi fanteziei şi visărei. In vreme ce unii încearcă să intereseze prin miraculosul întâmplărilor extravagante ceilalţi se căznesc să materializeze descrierile fanteziste ale unui scriitor de seamă.

O revenire la ceeace a fost odată, pare să se desemneze la orizontul ecranului. Ar fi şi păcat să nu fie aşa. Ca şi teatrul, cinematograful, trebue să aibă de scop, cultivarea gustului public şi instruirea spectatorilor. Gustul pentru cinematograf a ajuns astăzi fantastic. A fost greu până când s'a introdus în cele mai de jos şi mai îndepărtate colţuri ale păturilor sociale. E păcat, ca astăzi, când sunt atâţia ochi care să-l privească, filmul să nu mai corespundă bunelor intenţii cu care s'a desvoltat.

Industria cinematografică ocupă astăzi al treilea loc în comerţul mondial. Sunt foarte puţine invenţii care au evoluat cu atâta repeziciune. Telefonul, telegrafia fără fir, automobilul, au trecut încet prin fazele evolutive care le-au dat stăpânirea de azi. Cinematograful s'a impus şi a ajuns la perfecţie într'un spaţiu de timp relativ foarte scurt. Există pe pământ 60.000 de săli în care se proectează filmele. In Statele-Unite sunt 25.000; în Anglia 4000; în Germania 3000; în Franţa 2000, iar la noi sunt astăzi aproape 500! La un moment dat, însuşi teatrul părea în primejdie. Se credea că posibilităţile de montare, succesiunea repede a decorurilor, lungimea şi complexitatea episoadelor, vor strica spectacolului de vorbă şi teatrul va cădea pe planul al doilea. Eftinătatea spectacolului, posibilităţile ce se prezintau tuturor pentru accesul în sală, perindarea atâtor vederi şi călătoriile liniştite pe un scaun prin ţări şi oraşe necunoscute, puteau fi dăunătoare spectacolului de pe scenă, unde stările sufleteşti şi frământările vieţii ocupă locul de frunte. Din fericire concurenţa n'a putut dăinui. Teatrul a rămas ce-a fost, iar filmul nu s'a putut menţine la ceeace trebuia să fie.

Filmele instructive ar trebui să preocupe, mai ales acuma, pe cei ce stau în fruntea mişcărei de intelectualizare a cinematografului. E nevoe să se proecteze în şcoli, călătoriile exploratorilor, experientele oamenilor de ştiinţă, lucrările serioase din laboratoare. In cazul acesta cinematograful devine şi mai folositor tinerimei studioase şi alături de teatrul viu, de pe scenă îşi va avea partea de contribuţie la cultivarea masselor.

KODAK

Ecouri

Celebrul roman: **La Glu** *de J. Richepin, a apărut într'o splendidă traducere românească. Lei 8 la toate librăriile din ţară.*

SUNTEŢI IN STARE SĂ I GHICIŢI SECRETUL?
CE FRUMOASĂ EŞTI ASTĂ SEARĂ!
„TOT AŞA DE FRUMOASĂ CA ÎN ZIUA ÎN CARE NE-AM CUNUNAT. CINE AR CREDE CĂ SUNTEM LA A ZECEA ANIVERSARE A ZILEI NOASTRE DE NUNTĂ!
ŞI ARE DREPTATE: EA ESTE TOT ATÂT DE FRUMOASĂ CA ATUNCI! TINEREŢEA STRĂLUCESTE PE OBRAJII EI ADORABILI CĂCI EA A DAT DE SECRETUL FRUMUSEŢII ŞI ANUME: ÎNTREBUINŢEAZĂ CREMA, PUDRA ŞI SĂPUNUL „FLORA"
SAVON FLORA
POUDRE FLORA
CRÈME FLORA
Representant general pentru România şi Străinătate: S. LINDENBERG, Bucureşti, Str. Stelea 23